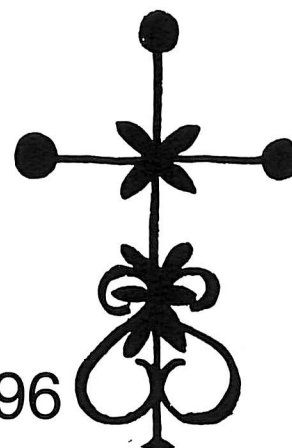

TARVAS

KOTISEUTULEHTI

N:o 2, 1996

Toimittanut Kalervo Mäkinen

Julkaisijat Tarvasjoen kunta ja seurakunta

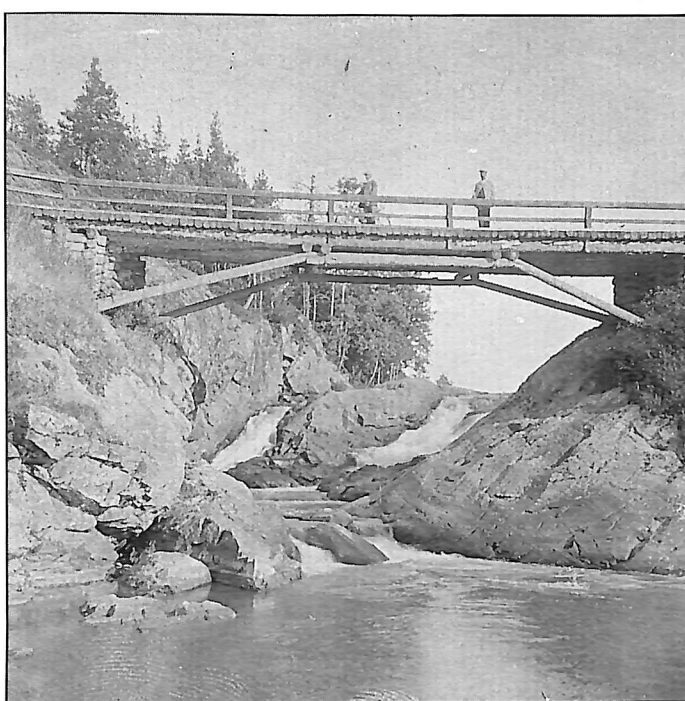
Juvan voimalaitos 80 vuotta

Juvan voimalaitos ympäristöineen on yksi Tarvasjoen kauneimmista maisemista. Kuva: A. Hirsjärvi 1964.

Viime syyskuun 23 päivä tuli kulu-neeksi 80 vuotta Juvan voimalaitoksen vihkiäisistä ja virallisesta käyttöön-otosta. Vaikka tänä päivänä Juvan voimalaitos näyttää vain murto-osaa Länsivoiman sähkön tuotannosta, oli sen valmistuminen 80 vuotta sitten valtava askel koko Lounais-Suomen kehitykselle.

Varsinais-Suomen huomattavinta koskea, 15 m. korkeaa Juvankoskea Tarvasjoella, on jo hyvin kauan käytetty voimanlähteenä. Eräiden kirjallisten tietojen mukaan koskessa olisi ollut mylly jo 1316. Juvan kartanon ollessa 1500-luvulla kuninkaankartanona kerrotaan viljaa jauhetun viidesä myllyssä. Puun hyödyntämisen lisääntyessä myös monta sahaa on eri aikoina toiminut kosken partaalla. Niin myös Turun verkatehtaan vanu-tuslaitos ja meijeri saivat voimansa tästä koskesta. Edellä kuvattua tautaa vasten ei ole ihme, että sähkön tultua Suomeen, ryhdyttiin melko pian suunnittelemaan sähkön tuottamista Juvankoskessa.

Juvan vanha puusilta Alikoskessa. Voimalaitoksen pato rakennettiin tämän kosken niskalle. Tukinuitossa syntyivät pahimmat sumat juuri sillan alle koskien virratessa vapaana. Kuva: Margit Tovion kokoelmat.

Edesmennyt prof. Hannu Mansikkaniemi on kahdeksan vuotta sitten ilmestyneessä artikkelissa kertonut hyvin seikkaperäisesti Juvan voimalaitoksen rakennushistorian. Sähkön tuloa Tarvasjoelle hän kertoo näin:

Myllystä sähköä

Sähkön hyötykäyttö alkoi maassamme kansainvälisestäkin katsoen varhain, sillä jo maaliskuun 15. päivänä 1882 sytytettiin Finlaysonin tehtaalla Tampereella Suomen ensimmäiset sähkövalot. Tämän jälkeen monet muutkin teollisuuslaitokset alkoivat valaista tehdassalejaan sähköllä. Turku sai ensimmäisen sähkölaitoksensa vuonna 1898. Myös maaseudulla ruvettiin vuosisadan vaihteessa monin paikoin, ainakin suuremmilla tiloilla, suunnittelemaan omia pieniä vesi- tai "halkovoimalla" käyviä generaattoreja sähkön tuottamiseksi omaan käyttöön.

Myös Tarvasjoella Juvan kartanossa asennettiin tilan tehokkaaksi tunnettuun vesimyllyyn sähköturbiini. Myllystä johdettiin sähkölinja suorinta tietä, kallioisen mäen ja peltoaukean yli vajaan kilometrin päässä olevaan kartanoon. Koska linja kulki Juvan kahden torpan, Kalliolan ja Hovin välistä, vedettiin myös näihin sähköt. Nykyisin kummatkin torpat on jo hävitetty, mutta toisesta niistä kotoisin oleva Kalle Hovi (s. 1899) muistaa elävästi kuinka mielissään kaikki olivat, kun kotiin saatiin sähkövalo.

Vesivoimalla toimiva generaattori antoi sähkövoiman myös sahalle, joka toimi myllyn vieressä. Ajoittain kulu-tus oli niin suurta, että sulakkeet eivät tahtoneet kestää. Niinpä sähköturbiinin ja sahan hoitaja Haapanen "korjasi itse roppuja", jotta laitteet voitaisiin pitää käynnissä kiireisinäkin aikoina. Seurauksena oli, kuten usein tällaisessa tilanteessa, että sähköjohdot kuumenivat liikaa, ja koko rakennus paloi. Pölyiset myllytän ovat tunnetusti kovin herkkiä syttymään.

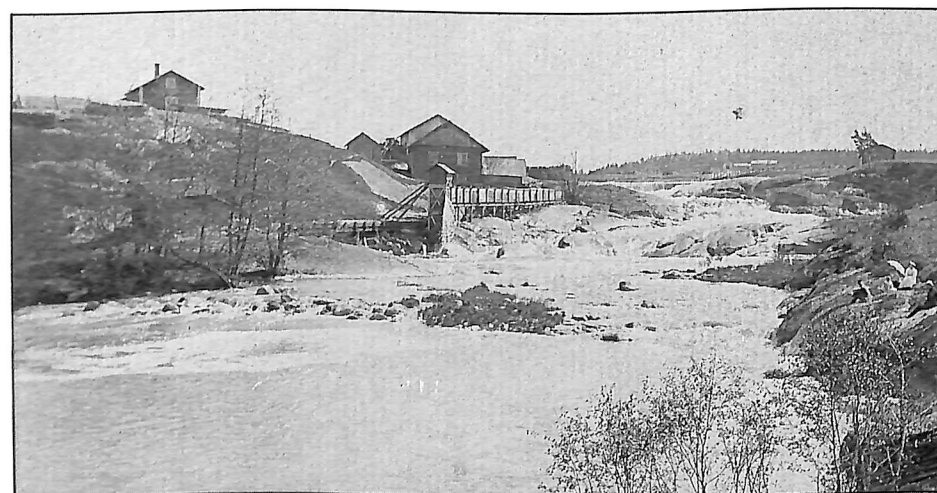
Laitos oli kuitenkin jo todettu niin tärkeäksi, että mylly rakennettiin uudestaan. Ja niin koski jauhoi jälleen myös sähköä kartanon tarpeisiin.

Ajatus maakunnallisesta sähköyhtiöstä

Näihin aikoihin alettiin sähkö nähdä yhä tärkeämmäksi kaupunkien ohella myös maaseudulla. Erityisesti suurten tilojen omistajat olivat valaistuksen lisäksi kiinnostuneita sähköstä koneistamisen vuoksi, sillä maaseudulla alkoi jo 1910-luvulla olla pulaa maatyöväestä ja palkat olivat kohonneet voimakkaasti.

Niinpä maaliskuun 13. päivänä 1912 perustivat kartanonomistajat E. Blomqvist, O. Rotkirch, V. Sovelius ja kauppias A. Karlsson Karunasta sekä kartanonomistajat O. Sjöstedt, J. Peurakoski ja luutnantti G. Schauman Sauvosta sähköyhtiön, jonka nimeksi tuli Karunan-Sauvon Sähkö O.Y. Keisarillisen Suomen Senaatti vahvisti yhtiöjärjestyksen vielä samana keväänä.

Yhtiö alkoi tuottaa sähköä haloilla käyvän höyryturbiinin avulla Karunassa marraskuussa 1912. Jo heti seuraavan vuoden alussa kävi selväksi, että runsaan kysynnän vuoksi rakennettu höyryvoimalaitos ei kykene alkuunkaan tyydyttämään alueen sähköntarvetta. Niinpä osakkaat päättivät ruveta hankkimaan omaa vesivoimalaitosta, jonka voima riittäisi useamminkin pitäjän sähkön tarpeisiin.

Juvan Ylikoski ennen voimalaitosta vuosisadan alussa. Etualalla vanha meijerirakennus ja sen takana mylly ja saha. Joen törmällä myllärin asunto. Myllyssä toimi Tarvasjoen ensimmäinen sähköturbiini, josta saha, meijeri ja kartano saivat Tarvasjoen ensimmäiset sähkövalot. Kuva: Margit Tovion kokoelmat.

Sopivin, vielä käyttämättä oleva vesiputous oli Tarvasjoella, valtion omistamalla Juvan sotilasvirkatalon maalla noin 30 km:n päässä yhtiön silloisesta johtoverkosta. Laskelmien mukaan koskeen voitiin rakentaa 600 hevosvoiman tehoinen voimalaitos.

Yhtiö lähetti jo helmikuussa 1913 keisarillisen senaatin talousosaston kamaritoimikunnalle kirjelmän, jossa anottiin Juvankoskea vuokralle 50 vuodeksi mahdollisimman alhaista vuokraa vastaan. Samalla voimalinjoja ruvettiin laajentamaan Paimionjo-kilaakson suuntaan ja mietittiin yritykselle uutta nimeä. Niinpä maaliskuussa 1914 yhtiö vaihtoi nimekseen Lounais-Suomen Sähkö O.Y. ja esitti tavoitteekseen alueen maaseudun sähköistämisen. Sillä hetkellä virtaa tosin jaettiin vasta neljään kuntaan; Karuna, Sauvo, Paimio ja Piikkiö.

"Vesivoima-keskusasmaa" rakennetaan

Juvan voimalaitoksen rakentamisen alku viivästyi, sillä puhjenneen maailmansodan vuoksi yhtiön osakeet eivät menneet halutulla tavalla kaupaksi.

Voimalaitoksen rakennustyöt aloitettiin syyskuussa 1915. Rakennusmestari Haapala johti koko ajan taita-

vasti töitä. Jälleen kohdattiin kuitenkin vastoinkäymisiä, sillä talvi oli tavallista ankarampi ja rakennustyöt edistyivät suunniteltua hitaammin. Myös kevättulva oli voimakas. Laitos oli kaikenkaikkiaan suuri työmaa silloisissa oloissa sillä 57 m pitkän, 10 m korkean ja 5 m paksun padon lisäksi piti rakentaa 30 m pitkä tehdasrakennus eli dynamohalli, noin 100 m:n pituinen paineputki ja asuntorakennus neljälle perheelle. Pato tehtiin suurista veistetyistä kivilohkareista, jotka louhittiin kilometrin päästä, Euran koulun kohdalta Hämeentien varresta. Lohkareet kuljetettiin hevosella yksi kerrallaan patotyömaalle ja hakattiin meisselillä toisiinsa sopiviksi. Nämä suuret kivilohkareet olivat näkyvissä aina vuoteen 1954 saakka, jolloin patoa vahvistettiin betonilla myös yläpuolelta. Kun ottaa huomioon padon rakentamisvaiheen nosto- ja työkaluston käsivinttureineen, porineen ja lekoineen, tuntuu melkein uskomattomalta, että työt sittenkin edistyivät sellaisella vauhdilla kuin tapahtui. Tosin syyskuusta joulukuun oli töissä 80 miestä, kylminä talvikuukausina noin 20 ja touko-syyskuussa 40-50 miestä.

Uusi pato suljettiin jo elokuun 21. päivänä 1916 klo 11.45 a.p. eli alle vuoden päästä siitä, kun koko suuri työmaa aloitettiin. Vesi nousi padon takana nopeasti, sillä seuraavaan aamuun klo 4:än mennessä pinta saavutti tulvaluukkujen alareunan. Syyskuun kuudentena suljettiin myös tulvaluukut klo 8.30 a.p. Ensimmäiset vesipisarot tulivat padon yli klo 5 seuraavana aamuna. Näin uusi patojärvi oli saavuttanut tulevan korkeutensa. Sen pituus oli noin 10 km ulottuen aina Marttilan kirkolle saakka. Tosin suuren kevättulvan aikana vesi oli tullut jo padon yli, mutta silloin olivat vielä pohjaluukut auki.

Altaan syntyi ei aiheuttanut varsinaisia ongelmia, sillä veden alle jääneet mylly- ja saharakenteet oli purettu. Vanha meijerirakennus uoman pohjalta oli hävitetty jo aikaisemmin. Kuitenkin eräs vanha sauna lähti ve-

den mukana liikkeelle, mutta pinnan noustua riittävästi vedettiin rakennus köysien avulla läheiselle perunapellolle. Syntyntä uutta Juvajärveä keuhuttiin ja ihasteltiin yleisesti. Jotkut arvelivat siitä saatavan hyviä kalansaaliita. Vääräleukaisimmat ehdottelivat, että Tarvasjoelle pitäisi nyt perustaa pursiseura, kun on oma järvin!

Sähköyhtiö tänään

Juvan voimalaitoksen valmistuessa Lounais-Suomen Sähkö OY. toimitti virtaa kahdeksaan pitäjään: Tarvasjoelle, Marttilaan, Karinaisiin, Lietoon, Paimioon, Piikkiöön, Karunaan ja Sauvoon. Nyt alkoi alueen maaseudun sähköistäminen toden teolla. Juvalla asennettiin kolmas kone 1918 ja toista voimalaitosta rakennettiin Juntolaan, joka valmistui 1920. Kuvaavaa on sähkön nopeasta tulosta, että yhtiö myi sähköä 1927 täyttäessään 15 vuotta 5 milj. kWh., joka oli 100 kertaa enemmän kuin ennen vesivoimalaitoksia ja n. 5 kertaa enemmän kuin Juntolan valmistumisvuonna. Sodan jälkeen sähköistys laajeni talous taloudelta, niin että vähitellen kaikilla Suomen talouksilla tuli mahdollisuus sen käyttöön. Yhtiön täyttäessä 50

vuotta 1962 se myi sähköä jo yli 100 milj. kWh:ta.

Suomessa on olemassa vain yksi toinen maakunnallinen sähköyhtiö, Jyväskylän Sähkö OY. Kurikassa, joka on perustettu ennen Suomen itsenäistymistä. Se sai alkunsa 5. 4. 1912, kun taas Lounais-Suomen Sähkön alkuyhtiö 13. 3. 1912. Viimeksi mainittu tuotti sähköä kuitenkin jo samana vuonna, mutta kurikalaiset vasta joulukuussa 1913. On mielenkiintoista, että nuo yhtiöt ovat nyt samaa konserniyhtiötä Länsivoumaa. Tuo yhtiö on tällä hetkellä Suomen suurin yksityinen sähkön vähittäismyyjä n. 10 %:n valtakunnallisella markkinaosuudella. Sillä on 230 000 asiakasta, joista 40 % kotitalouksia.

Juvan voimalaitos ei ollut aivan ensimmäisiä voimalaitoksia maassamme, sillä Tampereen ympäristöön ja Kymijoen vesistöön niitä oli rakennettu muutamia lähinnä suurteollisuuden voimanlähteiksi. Lounais-Suomessa se oli kuitenkin ensimmäinen ja sen rakennuttajina olivat lähinnä alueen talonpojat, joissa tarvasjokelaisia osakkeenomistajia oli hyvin monta.

Palatkaamme vielä Juvan voimalaitoksen vihkiäisjuhlaan.

Kauhista sähköä paljon

Voimalaitoksen vihkiäiset pidettiin yhtiön toimintakertomuksen mukaan 23. päivänä syyskuuta 1916. Tosin lehtiutusten perusteella juhlallisuuksien olivat jo edellisenä päivänä eli perjantaina 22. 9. Laitoksen virallinen käyttöönotto oli hyvin merkittävä tapahtuma paikkakunnalla. Turustakin tuli kolmen "automobiilin karavaani" tuoden tärkeitä vieraita ja lehtimiehiä. Auto ei ollut silloin vielä kovin tavallinen apuväline.

Aluksi työn teettäjän edustajat tarkastivat padon, konehuoneen ja muut laitteet. Sitten pidettiin johtokunnan kokous, missä laitos katsottiin suunnitelmien mukaan rakennetuksi. Tämän virallisen osan jälkeen myös paikalle kokoontunut juhlayleisö pääsi tutustumaan koko laitokseen, padolta alas turbiiniaukkojen vesipyörteisiin. Konesaliin oli kokoontunut 31 kutsuttua herraa, "ja olipa joukkoon pujahtanut kaksi neitostakin, jotka valkoisine esiliinoineen ja kahvipannuineen erotuivat ryhmästä".

Koneiden melu, mittarien värinä ja muuntamohuoneiden voimaa uhoava jyminä tekivät suuren vaikutuksen vieraisiin, sillä Turun Sanomien toimittaja kirjoitti: "Kauhista sähköä

paljous virtaili pitkin kattoja, seiniä ja lattioita. Monenlaiset muuntajat ja kaikenlaiset katkaisijat tuijottivat meihin".

Myös padon yli syöksyvien vesimassojen kohinaa ihasteltiin, eikä syyttä, sillä vain pieni osa vedestä meni silloin puuputkea pitkin kahteen koneeseen. Loppu kuohui mahtavasti 15 m korkeana koskessa. Myös uittotiehyyden eli tukkirännin katsottiin helpottavan ennen niin vaikean kosken ohittamista. Käytännössä tosin sitten tukkisuma siirtyi vain hieman eri paikkaan eli rännin alapään kohdalla olevaa saarta vasten. Tämä ruuhka oli kuitenkin helpommin purettava, kuin itse kosken syntynyt. Koneen hoitajien asuinrakennusta ei ollut vielä ruvettu lainkaan rakentamaan tässä vaiheessa.

Vihkiäisjuhlan päätteeksi vieraat siirtyivät päivälliselle Juva kartanoon. Siellä pidettiin monia kiitospuheita ja nostettiin maljoja. Mutta laseissa oli vain maitoa! Alkoholia ei niissä juhlissa tarjottu.

Muistoja tukinuitosta Paimionjoessa

Paimionjoki sähkötehtaan padon yläpuolelta. Pikkupadon takaa näkyy joen vas. puolella Abesinia ja taempana Reinikainen. Jälkimmäisen kohdalla oli joen mutkassa ensimmäiset suistopuomit, josta tukit päästettiin erissä patoaltaaseen ja tukkirännistä alas virtaan. Kuva: Margit Toviön kokoelmat.

Tukinuitto Paimionjoessa loppui 1957, kun nopeasti laskenut kevättulva pysäytti tukit Tarvasjoen osalta Papinkoskeen ja Paimionjoen uittokin oli vaikeaa vähäisen veden takia. Niinpä alkavat olla jo vähissä ne miehet, jotka itse olivat uitoissa mukana ja ne ihmiset, jotka tietävät uitoista kertoakaan. Eräänä sateisena syyspäivänä sisarukset Margit Tovia ja Sulo Heino muistelivat tuota aikaa. Sulo oli itse mukana uittomiehenä jo ennen sotia ja Margit seurasi uittoja rannalta joka kevät ollen äidin apuna uittomiesten huollossa.

Tarvas-lehdessä 1/1980 fil.lis. Jukka Eenilä on varsin valaisevasti kertonut tutkimastaan tukinuitosta Paimionjoen vesistössä.

Sen mukaan ensimmäiset uidot täällä olisi toimiteltu norjalaisten puunostajien toimesta jo 1850-luvulla. Marttilan alueella aloitettiin suuret hakkuut 1870-luvulla. Tästä alkaen voidaan katsoa jokavuotisen jokiuiton alkaneen Paimionjoella.

Uittajat ja uittomiehet olivat nyt suomalaisia. Varhaisemmin muistetaan uittajana olleen Tuuvalan Sahan, myöhemmin pääuittajat olivat Puutarva OY. Piikkiöstä ja Paimionjoen Metsänomistajien Saha OY. Paimiossa. Muitakin uittajia oli mm. vuosisadan alkupuolella A. Ahlström Oy. ja pinotavaraa uittaneet metsäyhtiöt. Myös halkoa muistetaan uitetun. Sen uitto tuskin oli kannattavaa, sillä Sulo Heino muistaa koskien kuivana ollessa siltä kerätyn paljon uppohalkoja polttopuiksi vielä 1920-luvun lopulla.

Tukkeja kerrotaan uitetun aina Somerniemeltä ja Somerolta asti, mutta alkumatkan avarammat vesistöt eivät muuta uittoja tarvinnut, kuin rantaan ajautuneiden puiden virtaan työntämistä. Varsinainen uitto alkoi vasta Kosken koskista. Ylimmät tukit olivat

usein edellisenä kesänä tehtyjä, kuorittuja ja osin kuivuneita, etteivät ne vettynään uponneet. Uidot aloitettiin joessa heti, kun jäät lähtivät. Talvella rantaan ajatut telat vieritettiin jokeen huutokaupatuilla urakoilla. Tarvasjoessa uitto alkoi Karinaisten Mäenpäästä.

Uiton valmistelu

Jo hyvissä ajoin keväällä aloitettiin uiton valmistelu. Potot kokosivat joka pitäjän koskien niskoille työryhmän kokoamaan puomeja. Puomit oli talveksi vedetty maalle. Niiden sitomista varten höyrytettiin kuusennäreitä, jotka väännettiin lujiksi lenkeiksi. Niillä sidottiin tukkipuomi, joko yksinkertaisena tai moninkertaisena, kuten esim. viimeinen suistopuomi sähkölaitoksen padolla oli ainakin kolminkertainen. Puomit olivat ainoastaan koskissa, missä tukit oli suistettava uomaan tai uittoränniin. Heinot muistavat, että kuusinäreiden tilalle tuli 1930-luvulla sitomiseen rautaketjuiset sakkelit.

Tarvasjoella ensimmäiset suistopuomit olivat patoaltaan alussa ns. Reinikaisen mutkassa. Se suisti tulevat tukit päin joen penkkaa.

Tämä puomi oli tärkeä säännöstelupuomi, sillä se sääsi paljonko tukkeja päästettiin tammien yläpuolelle ja tukkirännin suistopuomille. Juvan kosken alapuolella oli pienemmissäkin koskissa suistopuomit. Tarvasjoessa ei puomeja tarvittu. Ylimmissä koskissa oli tulvan aikana niin paljon vettä, että se vei tukit. Pahin oli tilanne Papinkosken sillalla, jossa uittomiesten oli oltava tarkkana, ettei ruuhkaa syntyisi. Toinen paikka, jossa uittomiehet valvoivat yötä päivää oli Kallioskoski. Sen niskalle kuitenkin harvoin syntyi ruuhkaa.

Metsänhoitoyhdistyksen paperipuun uittoa Paimionjoessa Euran myllyn alapuolella 1932. Kuva: Metsänhoitoyhdistys.

Uiton kulku

Uitto alkoi jokien latvoilta, kuitenkin niin, että Piikkiö uitti ensin ja Paimio viimeiseksi, koska sen saha käytti Paimionjoetta kesän tukkivarastona. Joka pitäjässä oli oma työnjohtajansa eli pomo. Vanhimista pomoista muistetaan Pirskanen, Tikkanen, Anttila, Isakson ja Palander. Tarvasjoen pomonä oli pitkään August Laine koko sotien välin uittojen loppumiseen asti. Pomoista ainakin Isakson osti talvella tukkia ja mittasi ennen uittoa.

Pyrky uittoon oli kova. Etusija oli ennen uitoissa olleilla ja kokeneilla miehillä. Alaikäisillä ei juuri ollut toivoa mukaan pääsystä, mutta Sulo otettiin kovan pyytämisen jälkeen jo keväällä 1933 vasta 14 vuotiaana. Pomonä oleva setä August Laine lupasi ottaa hänestä vastuun. Paikalliset porukat eivät koskaan menneet yläjuoksulle päin, mutta ns. häntäporukan tultua alas jatkettiin häntänä aina Paimionlahdelle asti.

Nuoremmat miehet hoitivat yleensä voimalaitosten tukkirännit ja vanhemmat valvoivat välikoskia. Väliin vanhemmille sattuihin yön tunteina torakaduksia ja ruuhkan purkuun tarvittiin nuorempia. Työaika oli joustava, usein kuitenkin 15 tuntia. Juvalla patoaltaan tukit tyhjennettiin yöksi. Näin päivällä alas lasketut tukit olivat yöllä kulkeneet Juntolaan. Tulvan taasaannuttua voitiin joskus koko patoalasta laskea tukkeja täyteen. Niinpä Sulo muistaa tukkeja pitkin juosseensa joen ylikin. Poikittain rinnalla ollut keksi auttoi, jos jalka lipsahti ja putoi tukkien väliin.

Seisominen puomilla ja tukkien ohjaus 4-5 tunnin vuoroissa oli kovaa työtä. Vuoron loputtua oli kuin maalakin olisi virta vienyt. Suhdanteet vaikuttivat tukkien määrään. Sulo on

muistavinaan, että kahtena vuonna olisi uitettu vain kuorittua kaksi metristä propsia. Ne koottiin lahdella nipuksi, jolloin uittajat saivat lisätyötä niputtajina.

Tukkilaisten huolto

Uitto oli saatava suoritetuksi korkean veden aikana. Parhaassa tapauksessa se oli ohitse kahdessa viikossa. Hyvinä vuosina metsää oli ostettu paljon ja uittokin venyi pidempään. Koska uittajat olivat melkein kaikki paikkakunnalta, vain harva tarvitsi kortteeria eli tilapäismajoitusta. Muualta joka kevät tulleista tukkilaisista muistetaan mm. musta-Hermannin, hyvän- tahtoinen, lapsirakas mies, jota kuitenkin tytöt pelkäsivät.

Joen alajuoksulla oli taloja, jotka myivät uittomiehille ruokaa. Tarvasjoella Sulo ja Margitin kotitalosta Heinon torpasta oli muodostunut täyden palvelun tukkilaisten huoltopaikka. Heidän äitinsä Ida Heino, tyttönimeltään Virtanen, oli syntynyt Urjalasta. Oltuaan ensin hoitoapuna Hämeenlinnan Ahvenistolla, hän oli tullut Tarvasjoelle hoitamaan sairasta kanttorin rouvaa. Hänen kuoleman jälkeen Ida oli Kotamäessä pidettyä karjakkona, kunnes avioitui 1915 suutari Johan Heinon kanssa Juvalla. Heidän talonsa oli aivan Juvankosken partaalla. Idan tullessa Heinolle tukkeja uitettiin vielä vapaassa koskessa, mutta jo seuraavana vuonna valmistui kosken voimalaitos.

Juvankoski oli vapaana komea näky. Noin 400 metrin matkalla oli peräkkäin viisi koskea, ylhäältä lukien Luotokoski, Ylikoski, Välikoski, Valkkikoski ja Alikoski. Heinoa vastapäätä joen toisella puolella oli Ylikoskesta voimansa saava kartanon mylly ja saha. Vähän alempana nyky-

sen meijerin kohdalla oli rannassa vanha meijerirakennus. Voimalaitoksen valmistuttua nuo rakennukset purettiin. Voimalaitoksen pato rakennettiin Alikosken niskalle, jolloin kosken komea alaosa jäi sillalta nähtäväksi. Kosken yli oli Paimiontielle rakennettu vanhan puusillan tilalle 1914 komea kivisilta.

Ida Heino ryhtyi tarmolla huoltamaan tukkilaisia heti tultuaan Juvalle. Hän myi keittoja ruuaksi. Suosittuja olivat liha- ja hernekeitot sekä erilaiset vellit. Aina oli kahvia ja pullaa saatavana ja omien kanojen munia. Pullaa leivottiin itse ja se oli niin haluttua, että se tahtoi loppua aina kesken. Sen Margit muistaa, koska lapset saivat syödä vasta ylijääviä pullia. Myös majoitusta Heinolta järjestyi tarvitseville.

Johan Heino, joka oli 1887 syntynyt, oli 8 vuotiaana joutunut erikoiseen onnettomuuteen. Hevosvetoiset niittokoneet olivat uusia paikkakunnalla, mutta Juvan kartanon pellolla sellainen niitti. Johan oli lähetetty viemään kahvia niittomiehelle, jolloin hän ei osannut varoa ojan yli leikkaavaa terää. Niinpä se leikkasi nilkasta toisen jalan poikki. Näin hän joutui kävelemään lopun ikänsä tekojalan

varassa. Ajoipa polkupyörällä Helsinkiin asti. Hänestä tuli taitava suutari ja hevosen valjaiden tekijä. Hänen varhainen kuolemansa 1925 jätti perheen suuriin vaikeuksiin, jossa tarmokkaan äidin työpanos piti perheen leivässä. Lyhyt uittoaika ei ansioihin riittänyt, vaan tilapäistöitä oli etsittävä pitkin vuotta. Lastenkin oli heti, kun kynnelle kykenivät etsittävä töitä. Ida Heino avioitui uudelleen syksyllä 1934 Kaarle Mäntylän kanssa.

Tukkilaisilla oli yleensä mukanaan vain selkäreppu, jossa oli aina kuiva vaatekerta, tupakka- ja parranajovehkeet. Vyöllä oli puukko ja monella vatsan yli perissä taskukello. Vaatekerrasta tärkein oli rasvanahkasaappaat, joita päivittäin hyvin hoidettiin rasvan ja tervan seoksella. Kuivia jalakoja pyrittiin aina pitämään, vaikka housunpunnit usein kastuikin.

Muistoja uittovuosilta

Uitto oli ennen aina paikkakunnalle tärkeä tapaus, jota nuoriso saapui lähiseudulta iltaisin joukolla katsomaan. Juvan koskien vapaana ollessa kokoontumispaikka oli sillalla, josta näki koko uittoväylän pahimman paikan, Alikosken kapeikon. Se paikka oli oikea tukkilaisten painajainen, sil-

lä jos siihen syntyi tukkisuma se oli yleensä hyvin tiukka ja vaikeasti laukaistava, koska juuri vesimassa painoi yläpuolelta.

Hannu Mansikkaniemi muisti isänsä kertoneen, että hän koulumatkalla näki, kuinka uitossa Suitsulasta mukana ollut Väinö Mäkelä laukaisi Alikoskesta tukkisuman. Hänet oli laskettu sillalta köydellä alas suman päälle. Ensin hän oli katsonut mikä tukki oli ruuhkan varsinainen aiheuttaja ja kiinnitti sen päähän köyden. Sitten hän hakkasi kirveellä siihen tukkiin syvän kolon. Seuraavaksi miehet nostivat hänet ylös sillalle turvaan. Joukolla vedettiin köydestä lovettu tukki poikki ja koko ruuhka laukesi kovalla ryminällä. Tukit lensivät kovassa veden paineessa ilmaan ja miesten käsissä ollut köysikin riistäytyi saman tien koskeen.

Harvoin uitossa tapahtui pahoja onnettomuuksia, mutta yksi miehen hengen vaatinut tapaus muistetaan. Samassa Alikoskessa oli suma vuosisadan vaihteessa. Silloin vapaaehtoisesti sumaa purkamaan lähtenyt mies ei ehtinyt pelastua, kun lovettu tukki murtui ennen aikojaan ja suma lähti liikkeelle. Hän hyppäsi kallioseinämän kielekkeelle, mutta siinä samassa

latvansa varassa kääntyvä tukki iskeytyi kallioon ja murskasi miehen alleen. Muistitietojen mukaan tämä rohkea vapaaehtoinen oli Anton Kurki Karjalasta Antrean pitäjältä.

Voimalaitoksen valmistuttua nuoriso kokoontui patoaltaan reunalle Heinon alapuoliselle niitylle. Tukkiränniä alas viilettävät tukit olivat säyseä näky entiselle rajulle koskelle. Sen rajuissa kevättulvista muistettiin voimalaitoksen valmistuessa, että vesi oli vienyt Ylikosken myllyn viimeisen sadan vuoden aikana peräti kolme kertaa. Kosken kumu oli kuulunut kilometrien päähän kuulaina kevättiltoina.

Ensi vuonna tulee jo 40-vuotta viimeisestä uitosta Paimionjoen vesistössä. Silloin tukit nousivat pyöriille ja sama kuljetus jatkuu. Poissa ovat pian myös viimeiset tukkilaiset. Heistä olivat pitkään mukana Koivusalon Jusin lisäksi mm. Salmisen ja Kalliolan veljessarjat, Mäntylän Kalle ja Otto Reinikainen.

Heidän mukanaan tieto uitosta ja tarinat jokivarsilta ovat häipyneet unholaan. Niinpä Sulon ja Margitin muistot ovat arvokasta perimätietoa jälkipolville.

Kalervo Mäkinen

Tarvasjokilaisten nuorten retki tuntemattomaan 1943–1945

Tämän jutun pistin paperille kuunnellessani Eero Saaren ja Kaino Nummisen jutustelua eräänä sunnuntai iltapäivänä Iso-Rekon tuvassa. Tarina ei ole mikään sodan tai taistelujen kuvaus vaan lähinnä kertomus kahdeksantoista tuskin Turkuu kauempana käyneen nuorukaisen matkasta ympäri koko synnyinmaansa ja käynnistä vielä itänaapurin puolellakin.

Kutsu käy

Keväällä 1943 tuli vuoden 1925 alkupuolella syntyneille nuorukaisille kutsu saapua ”syyniin” Marttilan Kuokan talolle 29. 3. 1943.

Vain kaksi viikkoa kutsuntojen jälkeen astui 18 tarvasjokelaista poikaa iältään 17 ja 18 vuotiaita palvelukseen jalkaväen koulutuskeskukseen 22. Kokoontumispaikka oli Finlaysonin kehruusali Forssassa. Elokuussa koulujen alettua, tilat tarvittiin opetustarviketuksiin ja varusmiehet siirrettiin Virolahdelle, jossa koulutus jatkui lokakuulle.

Matka kohti tuntematonta

Sotilaat lastattiin junaan Haminan asemalta ja kuljetettiin Karhumäkeen. Juna pysähtyi Kontupohjan asemalle, josta miesten mieliin on jäänyt kuva resuisista lapsista juoksemassa paljasjaloin jäisellä asemalaiturilla huutaen ”liepuskaa, liepuskaa”.

Karhumäestä matka jatkui kuorma-autoilla Paateneeseen, Seesjärven rannalle, jossa osasto alistettiin rajajääkäripataljoonalle 5. Vihollinen oli asemassa järven takana ja osaston tehtävänä oli rannikkovarmistus järven rannalla ja sen lähisäarissa.

Juhannuksen tienoilla 1944 Seesjärven asemat jätettiin rajajääkäreille ja perääntyminen länteen alkoi. Matkan aikana tehtiin viivytyksasemia ja ryhmiä komennettiin sieltä täältä yksitelten puolustuslinjoille.

Rauhan tultua osasto siirrettiin Kontiolahteen tekemään linnoitustöitä, kunnes valvontakomissio kielsi työt ja ne lopetettiin yhtäkkiä.

Ilmoitus Lappiin lähdöstä

Lokakuussa osasto kuljetettiin junalla Kontiomäen kautta Ouluun. Muutaman päivän odottelun jälkeen osasto lastattiin satamassa Hesperus-laivan pimeään ruumaan, josta ylös tuleminen pahoinvoinnista huolimatta kiellettiin ehdottomasti. Laiva saapui seuraavana iltana Röytän satamaan,

Saana 1945

josta marssittiin kaatosateessa Tornion kaupunkiin.

Ruokaa ja lämmintä majoitusta odottaneille nälkäisille ja viluisille miehille oli melkoinen pettymys, kun Torniossa ilmoitettiin osaston majoituvan teltoihin, ruokailua ei sinä päivänä ollut lainkaan. Teltat pystytettiin ja läheisestä ohrapellosta tyhjenettiin seipäät teltojen pohjalle lämpimiksi pehmusteiksi. Kolmen päivän kuluttua saapui paikallinen viljelijä upseerien kanssa kuulustelemaan miehiä luvattomasta ohran käytöstä. Viljelijä saatiin kuitenkin tyytyväiseksi keräämällä joka mieheltä 50 pennin kolehti viljan maksuun.

5–6 päivän kuluttua osasto siirrettiin rekka-autoilla Rovaniemelle, jonne osa jäi odottamaan ja 19 miestä jatkoi matkaansa Sodankylään, jossa tuli määräys liittyä jääkäripataljoona 2.een. Matka jatkui Ivaloon ja Inariin asti.

Kulkeminen oli erittäin hidasta koska kaikki sillat ja rummut oli räjäytetty. Lisäksi oli jatkuva miinavaara ja haavoittuneita ja kaatuneita tulikin lähes päivittäin. Huonojen yhteyksien vuoksi myös huolto toimi heikosti ja monta päivää meni ohi ilman ruokailua. Joskus löydettiin kauranryynisäkkejä tienvarresta ja monta kourallista ehdittiin syömään ennen kuin huomattiin jonkun kaataneen säkkeihin petroolia.

Joulukuun alussa palattiin Sodankylään, josta Saari joutui lähtemään Oulun sotilassairaalaan ja muut hiihtivät Rovaniemelle.

Uudelleen Lappiin

Noin kuukauden sairaalassa olon jälkeen Saari komennettiin takaisin omaan joukko-osastoonsa Kouvolan kautta. Paluumatkalla kuitenkin kaikki yhteydet Oulusta pohjoiseen olivat poikki ja määräys tuli ilmoitautua jalkaväkirykmenttiin 1.

Kuorma-autoilla lähdettiin Oulusta Tornion kautta Kaarssuvantoon, jonne lopulta aurattu tie. Matka jatkui hevosilla ja hiihtäen Kilpisjärvelle päin.

Suomen lippu on noussut kolmen valtakunnan rajalle 27. 4. 1945.

Saksalaiset pysyivät asemissaan, toiveet sodan nopeasta loppumisesta ja kotiinpääsystä häipyivät.

Kevättä kohti oltiin kuitenkin menossa. Päivät pitenivät ja aurinko alkoi jo lämmittää. Huhtikuun alussa todettiin saksalaisten hevostalonien lähteneen kohti pohjoista. Tämän arveltiin tarkoittavan sitä, että vihollinen valmisteli vetäytymistä.

Jr 1:n komentaja eversti Oinonen antoi käskyn edetä Ala-kilpisjärven jäätä myöten Salmivaaraan. Osasto hiihti sakaassa lumipyryssä ja päästyään tavoitteeseensa pystytti teltat.

Kilpisjärven korkeudella sään vaihtelut ovat nopeita ja arvaamattomia. Nytkin lumipyry loppui yhtäkkiä ja taivas kirkastui. Saanatunturin huipulla huomattiin saksalaisten tähytysasema, josta vihollinen katsoi yli tuhannen metrin korkeudesta osaston matalalla maalla olevia telttoja, melkein kaminoiden savutorvista sisään. Salamannopeasti teltat purettiin, miehet ja hevoset siirrettiin suojaan. Saksalainen tykistö ampuikin heti purettujen teltojen kohdalle rajun keskityksen, mutta kukaan ei haavoittunut.

Vihollisen hyvästä tähytyspaikasta johtuen huolto pelasi huonosti ja miehet söivät pelkästään sissimuonaa. Aluksi lihasäilykkeet, juusto, oikea kahvi ja suklaa tuntuivat todellisilta herkuilta, mutta kahden viikon kuluttua pelkkien säilykkeiden syötiin jo kyllästy. Teltat oli kaivettu lähes kokonaan lumen alle, jotta hyinen viima pääsi puhaltamaan niiden yli. Ainoa polttopuu oli jäänyt vaivaiskoivu.

Sodan viimeinen partio

Huhtikuun 25. päivänä Saari määrättiin taistelupartioon, joka lähetettiin kapteeni Mauri Valkosen johdolla liikkeelle. Vihollista ei tavattu ja partio saavutti kolmen valtakunnan rajapyykin 26. 43. 1945 kello 01.15 yöllä. Partio kiinnitti pienen siniristilipun rajapyykkiin ja lepäsi sekä ruokaili, olihan se hiihtänyt lähes 30 km ras- kaassa tunturimaastossa kahdessatois-

Teltat lumen sisällä Saanan juurella. Kuvat: Eero Saari.

ta tunnissa.

Ennen lähtöä rajalta kapteeni lähetti radiosanoman: ”Suomen valtakunnan alueella ei ole tavattu saksalaisia joukkoja”, komensi miehensä riviin, piti heille puheen ja ammutti kolme kunnialaukausta kaikilla aseilla. Laukaukset kaikuivat mahtavasti tuntureissa ja aiheuttivat pakokauhun ruotsalaisessa kenttävartiosta, joka nukkui kaikessa rauhassa ilman vartiota omalla puolellaan noin 100 metrin päässä rajapyykiltä. Seuraavana aamuna, kun partiossa olleet sotilaat heräsivät huomattiin, että yli puolet mukana olleista oli tullut sokeiksi. Varotteluista huolimatta miehet eivät olleet käyttäneet varusteisiin kuuluvia aurinkolaseja ja näin tuli 2–3 päivän pakollinen lepo teltoissa kunnes näkökyky palasi.

27. 4. rykmentin komentaja eversti Oinonen hiihti kolmen valtakunnan rajapyykille ja sotalippu kohotettiin salkoon. Pitämässään puheessa komentaja kiitti miehiä ja totesi turhaan pelänneensä ”lasten” kanssa reissuun lähtöä. Samalla hän nimesi retken ”Lasten ristiretkeksi”.

Rauha ja kotiin paluu

Osasto jäi edelleen Kilpisjärvelle, jossa suoritettiin rajavartiostolle kuuluvia tehtäviä. Sinä vuonna Kilpisjärvestä lähtivät jäät Juhannusaattona. Kesäkuun lopulla Saari sai komennuksen hevosmieheksi ja heinäkuun alussa lähdettiin Kilpisjärveltä hevosilla runsaan viikon kestäneelle matkalle Aavasaksaan, josta jatkettiin autoilla Ouluun.

Sotilaat kotiutettiin elokuussa Oulusta. Tarvasjoelta kaksi vuotta aikaisemmin lähteneistä 18 nuorukaisesta yksi, Osmo Haapanen kaatui Loimolassa viivytystaisteluissa ja usea haavoittui. Historiallista oli, että kun soita Kilpisjärvellä päättyi 26. 4. 1945, Suomen lippua rajapyykille pystyttämässä oli mukana tarvasjokelainen mies.

Pekka Saari

Kuulumisia ja terveisiä Inkerinmaalta Toksovan seurakunnasta

Kesäinen sunnuntiaamu Toksovan kirkossa. Urkuparvella erään saksalaisen lahjoittamat uudet urut.

Seurakunnastamme on viimeisen neljän vuoden aikana käyty aika usein Inkerinmaalla Toksovan seurakunnassa, joka on luterilainen ja suomalainen Inkerin kirkon seurakunta. Se toimii suomen kielellä vanhemman väen keskuudessa ja venäjän kielellä nuoren polven keskuudessa. Myöskin puhtaasti venäläiset, siis ne, jotka osaavat vain äidinkieltään venäjää, ovat kiinnostuneita ja jotkut ovat liittyneet tähän luterilaiseen seurakuntaan. Myös jotkut nuoret ovat opetelleet omin avuin suomen kielen. Kaikki pyhäkoulu- ja nuorisotyö tapahtuu venäjäksi.

Tarvasjoen seurakunnassa on pankkitili Inkerinmaan apu-nimellä. Sinne kertyneiden vapaaehtoisten lahjoitusten varassa on tehty avustuskäyntejä, jolloin on viety vaatetta, jalkineita ja kodinkoneita. Nämä kaikki käytettyinä, mutta hyväkuntoisina. Myös ruokatarvikkeita on aina ollut matkassa mukana. Yleensä on ollut pakettiauto, joskus kaksikin matkassa. Marraskuun toisena viikonloppuna olimme viimeksi avustuskuormaa viemässä. Silloin meillä oli kymmenen 30 mk:n hintaista ruokapakettia, jotka veimme Rappulan ja Kuismalan kyläin suomalaisvanhuksille. Yksikin mummo kertoi omasta lihavasta koirastaan, jonka kylän juopot söivät nälkäänsä!

Diakoniatyön johtokunnan puheenjohtaja **Martti Heikkilä** on usein ollut avustuskuormaa kuljettamassa tai antanut oman pakettiautonsa kuljetuksiin. Myös **Hannu Hirvensalo** on vienyt autollaan lukuisia kuormia mm. Toksovaan. Hän varsinaisesti ystäviensä kanssa aloitti tämän avustustoiminnan kohta Toksovan suomalaisen seurakunnan uudelleen perustamisen jälkeen.

Kustaa II Adolf perusti Toksovan seurakunnan 1600-luvulla, ja nykyinen Aleksanterin suomalainen kirkko on sadan vuoden ikäinen, mutta toimi 1930-luvulta lähtien vuoteen 1990 asti kommunistien klubitalona. Kirkko vihittiin uudelleen täysin kunnostettuna pyhään käyttöön 2. adventina 1994. Seurakunnan kirkkoherrana toimii suomalainen **Eero Halme** Helsingistä ja diakonina eli apupappina **Esko Haapalainen** Nurmijärveltä ja **Martti Immonen** Lapeenrannasta.

Saimme seuraavan kirjeen kirkkoherra Halmeelta.

Lapsi- ja nuorisotyö seurakunnassamme on suomalaisten avulla saatu hyvään alkuun. Lapsille on pidetty leirejä ja pyhäkoulutyökin on edennyt kiittävästi. Nuorten kuoro harjoittelee ahkerasti ja laulaa jumalanpalveluksien yhteydessä ym. tilaisuuksissa.

Lokakuun 12. päivänä pidimme seurakuntaneuvoston kokouksen ja 13. päivänä seurakuntavaltuuston kokouksen. Sekä neuvosto että valtuusto päättivät mm., että Olli Puolakalle, joka opiskelee Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa kolmatta vuotta, pyydetään Inkerin kirkkohallitukselta papiksi vihkimistä. Hänelle, Jevgeni Sivakosille ja Helmi Makkoselle annetaan vastuu lapsi- ja nuorisotyöstä.

Jos näin saamme lisätyövoimaa, on helpompi huolehtia myös seurakuntamme vanhuksista. Voisimme jakaa vastuualueet niin, ettei tulisi päällekkäisyyksiä, vaan kaikki voitaisiin hoitaa paremmin. Vastuualueiden josta huolimatta työntekijämme tarvittaessa huolehtivat tietenkin kaikesta.

Meidän ongelmamme on nyt niin kuin ennenkin nimeltään RAHA. Vaikka meistä työntekijöistä monet toimivat palkatta, Olli Puolakka ei voi sitä tehdä. Hän on 47-vuotias poliisi ja kuuden tytön isä. Hän on ottanut virkavapautta toimestaan opiskeluaan varten. Jotta hän voi suorittaa opintonsa loppuun ja toimia Toksovassa pappina, tarvitsemme siihen rahallista tukea.

Haluamme antaa ystävyysseurakunnille mahdollisuuden tutustua Olli Puolakkaan. Kutsukaa hänet seurakuntiinne, keskustelkaa hänen kanssaan. Antakaa hänelle joitakin tehtäviä, joiden perusteella voitte itse miettiä, onko hän sopiva joskus myöhemmin esim. Toksovan kirkkoheräksi. Jos hänet on jo silloin vihitty papiksi, niin hän voi suorittaa kaikkia muita kirkollisia tehtäviä paitsi avioliittoon vihkimistä (oikeuden siihen saa vasta kun opinnot on suoritettu loppuun). Miettikää voitteko omalta osaltanne lähteä häntä tukemaan.

Iloksemme voimme myös ilmoittaa, että ns. pappien asunto on maksettu kokonaan. Sydämelliset kiitokset ystävyysseurakunnille avusta myös tässä asiassa. Ainoat oikeat urut ovat nyt kirkossamme. Ne on lahjoittanut saksalainen ystäväme Gerhart Schmidt. Hän itse asensikin urut. Tällainen lahjoitus on satojen tuhansien markkojen arvoinen. Urkujen kuljetuskustannukset ovat noin 15.000 markkaa. Tämä summa meidän tulee tavalla tai toisella saada kokoon. Toksovan kirkko urkuineen on kaunis ja Inkerin suurin. Tällainen kirkko kerää myös paljon turisteja.

Kun ystävyysseurakunnista lähdette Toksovaan (jota kovasti toivon), ottaa yhteyttä minuun, sillä haluaisin ystävyysseurakuntien pappien ja muiden työntekijöiden auttavan meitä

Mitä kumman väkeä?

"Eiväthän he asu missään omissa kaupungeissaan, eivät puhu muista poikkeavaa kieltä eivätkä noudata eriskummallisia elintapoja. Ei heidän uskonsa ole suinkaan oppineisuutta. He asuvat kreikkalaisten ja barbaarien kaupungeissa sen mukaan kuin kunkin osaksi on tullut, ja noudattavat paikallisia tapoja vaatetuksessa, ruokajärjestyksessä ja kaikessa muussakin elämässään."

Hetkinen, keistä nyt on puhe? Kyseessä ovat alkuaan kristityt Rooman valtakunnassa. Heidän elämänmeno-
aan kuvailee tässä kirje Diognetokselle. Tämä varhaiskristillinen tuote lie-
nee peräisin toisen kristillisen vuosi-
sadan alusta. Tämä kirje kuuluu niin
sanottuun Apostolisten isien kirjako-
koelmaan. Kun lukee kuvausta alku-
ajan kristittyjen elämästä, voisi ajatel-
la: "Näinhän se on nykyisinkin meil-
lä. Ei kristityt ole sen kummempaa
väkeä kuin muutkaan. Eivät he juuri
erotu ulkonaisesti." Mutta annetaan-
pa tämän vanhan tietolähteen kertoa
edelleen.

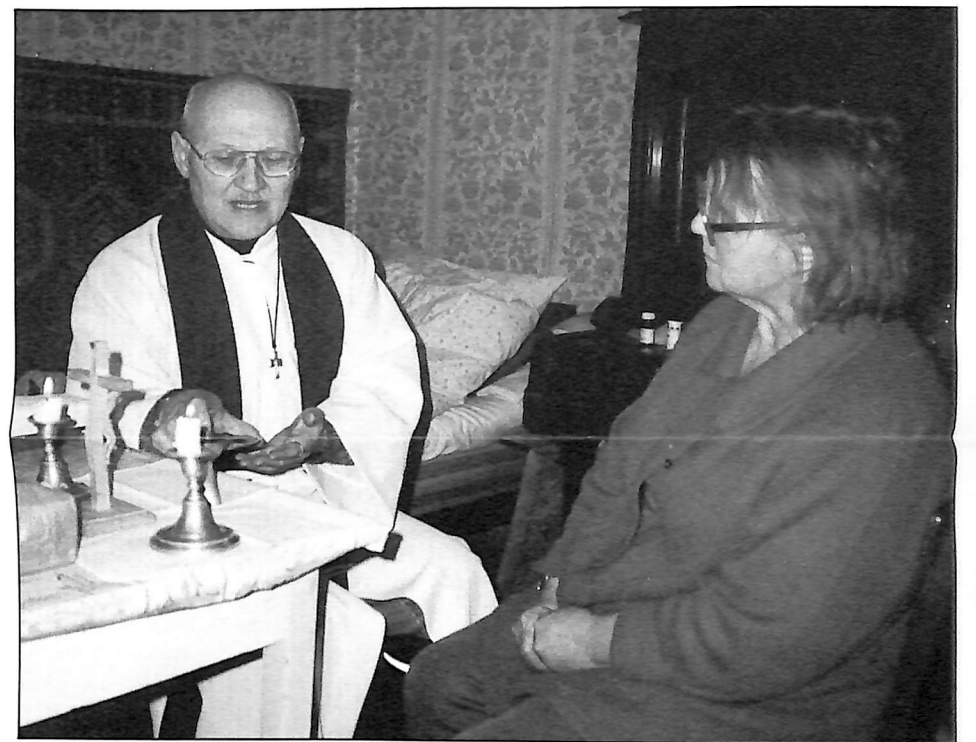
*"He solmivat avioliittoja niin kuin
kaikki muutkin ja saavat lapsia, mutta
eivät pane heitteille näitä, kun ne syn-*

*tyvät. Heidän pöytänsä on avoin ke-
nelle vain, mutta ei heidän aviovuoi-
teensa..."*

Kun vertaamme tätä kuvausta ny-
kyaikaan, voimme iloita yhdestä ja
kauhistua toisesta. Voimme iloita
evankeliumin valtavasta vaikutukses-
ta lapsen asemaan kristityissä maissa.
Jeesus antoi lapselle ihmisarvon.
Mutta mikä onkaan tämän ajan kris-
tittyjen sukupuolielämän kulttuuri?
Avosuhteet ovat muotia. Emme ha-
lua sitoutua avioliittoon. Kuvittelem-
me, että avioero tuo ratkaisun elämän
vaikeuksiin. Filosofi ja tutkija Juha
Siltala kuvailee osuvasti aikamme ih-
misen itsekkyyttä. "Mietin, onko mi-
nulla hyvä fiilis, jos ei ole vaihdetaan
ihmistä parisuhteessa." Toinen ihmi-
nen onkin minulle vain kertakäyttöta-
varaa. Tämä ei ole kristillistä. Näin ei
Jumalan sana opeta. Näin eivät elä-
neet alkuvuosisatojen kristityt, mutta
he kestivät sentään vaikeat ajan
ajat ja usko Kristukseen levisi kaikista
vastatoimenpiteistä huolimatta.

Käsi sydämelle itse kukin. Millaisia
kristittyjä me olemmekaan?

Jouko Kyyrö

Jouko Kyyrö jakamassa Herran ehtoollista erään vanhuksen kodissa Rappulan kylässä. Pöydällä näkyy myös avustuksena viety jauhopussi ja juustopaketti.

palvelemalla seurakuntaa.

Jos haluatte tuoda tuliaisia seura-
kuntaan (tullimääräykset ovat muut-
tuneet), ilmoittakaa siitä minulle
ajoissa, jotta voin toimittaa Teille vas-
taanottopyynnön. Tarvittaessa toimin
kutsuja seurakuntaan.

Ohessa on kuva kirkosta tavallisena
sunnuntaina. Kuvassa näkyvät myös
urut.

Sydämellisin kiitoksin ja terveisin
Eero Halme

Yrjö Tapani ja Martti Heikkilä jakamassa ruokapaketteja Kuismalan kylän mummoille.

Täällä Marseille!

Seurakuntamme nimikkoläheteiltä Anna-Kaisa, Raimo, Jaakko, Joonas, Juho ja Joel Nurmiselta on tullut syksyn mittaan postia. Lokakuun lopulla tullessa kirjeessä he kertovat ranskalaisesta arkipäivästään:

"Poikien koulujen alku on teettänyt töitä yli tarpeiden, mutta nyt alkaa kaikki silläkin rintamalla olla kunnossa. Jaakon koulu lähtikin liikkeelle ilman ongelmia ja on jatkunut samoissa merkeissä. Toisin kävi toisten poikien kanssa. Laitoimme pojat kunnalliseen kouluun, mutta se osoitautui huonoksi ratkaisuksi. Opetusryhmät ovat suuria ja esim. Joonan luokassa kaikki perustuu ulkoläksyille, ulkoaopettelulle. Kun ei vielä osaa kunnolla kieltä ja täytyisi opetella ulkoa esim. Ranskan väestörakenteen kehitystä ja syitä, ei välttämättä se kielikään kehity toivotulla tavalla. Juhon koulunkäynnissä ei ole ollut suuria ongelmia. Sensijaan Joelin tilanne on huolettanut. Joelhan on hyvin iloinen ja sopeutuvainen ja tulee helposti juttuun uusien ihmisten kanssa. Mutta tuolla tarhassa hänen on ollut todella paha olla. Aamut ovat olleet todella vaikeita. Suuri syy on ollut siinä (toisetkin vanhemmat ovat valittaneet), että opettaja on "aina vihainen" kuten Joel sanoo. Jos piirustukset tai tehtävät epäonnistuvat, opettaja repii ne siinä lapsen silmien alla. Ranskalaiseen tapaan kuuluu myös runsas äänenkäyttö, joten opettaja huutaa kovin ja se on tuntunut lapsista pahalta. Tulimme kaiken tämän jälkeen siihen tulokseen, että etsimme Joonalle, Juholle ja Joelillekin toisen koulun, yksityisen, jossa opetus tapahtuu pienemmissä ryhmissä ja missä opettajat kuuntelevat myös vanhempien mielipiteitä. Ovathan he riippuvaisia maksajista. Sellainen

koulu löytyi Jaakon koulun läheltä ja siellä pojat nyt sitten aloittavat 4. 11. eli syysloman jälkeen.

Perjantai 4. 10. oli oikea painajaisen päivä koko lähettiporukalle. Menimme meidän autolla käymään kieli-koululla Aix eu Provencessa Anna-Kaisa, minä, Riitta Granroth ja Maarit Mäenpää. Aikamme kiersimme Aixissa etsimässä Riitalle asuntoa... Päätimme, että kotimatalla poikkeamme Plan de Campange-nimiseen ostosparatiisiin katsomaan, mitä pesukoneet siellä maksavat.

Ajoin pois moottoritiltä ja liikenneympyrän kiertämisen jälkeen ajoin kaupan pihaan. Parkkeerasin auton ja pysäytin moottorin. Siinä samassa auton ovella oli nuori mies moottoripyöräkypärä päässään ja aurinkolasit silmillään. Hän vaati rahaa. Kun rahaa ei tullut, hän tempasi auki takaoven siltä puolelta, jossa Anna-Kaisa istui ja nappasi mukaansa Anna-Kaisan ja Riitan käsilaukut! Minä juoksin kaverin perään heilauttaen kädessäni 2 kg painavaa rattilukkoa, mutta varkaalla oli kaveri odottamassa moottoripyörän kanssa. Sinne menivät sitten passit, Visakortit, ajokortit jne. Sen verran ajatus pelasi, että kuoletimme Visan n. 7 min. tapahtuman jälkeen....

Poliisitutkinta ja pöytäkirjan teko olikin sitten asia erikseen. Paikalle sattui se poliisi, joka ei osannut kirjoittaa!"

Näin kirjoittaa Raimo Nurminen. Samana päivänä sattui sitten vielä vesivahinko Riitta Granrothin varastossa ja Raimo taas poltti vedenkeitin laittamalla muovipohjaisen keittimen kuumalle hellan levyille. Klo 22 aikaan vielä Maarit Mäenpää soitti, että hänen autoonsa oli murtauduttu parkkihallissa.

Niinpä niin. Eiköhän taas ole syytä meidän lähettäjien nousta rukousrintamaan lähettiemme puolesta!

Evakosta kotiin

Seurakuntamme päiväkerho on palannut taas toimimaan seurakuntatalolla. Olemme kiitollisia kunnalle, että saimme käyttää Postilinnan tiloja päiväkerhotoimintaan lähes ilmaiseksi, kun seurakuntatalolla paikat kävivät ahtaiksi. Ateriapalvelun loputtua siellä on taas tilaa päiväkerholle. Esitimme muutamia kysymyksiä lastenohjaaja Päivi Marjomaaalle.

Miltä tuntui palata päiväkerhon kanssa seurakuntatalolle?

Palasimme "kotiin" innokkaina ja hyvillä mielin. Remontti oli vielä vähän kesken, kun kerotyo alkoi. Onneksi joustoa löytyi molemmin puolin niin, että kaikki sujui ihan mukavasti (kiitos työmiehille).

Miten paljon tilaa päiväkerholla on nyt käytettävissä?

Päiväkerholla on taas ent. päiväkerhohuone ja ent. ruokailutila leikkitalana. Ruokasali käytetään myös erilaisissa tilaisuuksissa ja kokouksissa iltaisin ja viikonloppuisin.

Samaan aikaan voi olla seurakuntatalolla muutakin toimintaa päiväkerhon kanssa. Kuinka olette tilat jakaneet?

Samaan aikaan tapahtuvaa toimintaa on eläkekerho, sley-piiri, kehitysvammaisten kerho, perhekerho. Kerhot kokoontuvat isossa salissa ja ääniä kuuluu puolin ja toisin, mutta hyvin on yhteistyö sujunut. Olimme jo kerhan kerholasten kanssa Keva-kerhossa laulamassa ja iloa riitti molemmin puolin. Yhteistyötä on varmasti hyvä kehittää myös muitten kerhojen kanssa.

Olette saaneet myös lisätulaa. Mil-laista?

Olemme saaneet päiväkerhotoimiston srk-talon yläkertaan. Työskentelen siellä monenlaisten paperitöitten parissa ja olen yhteistyössä mm. päivähoivon ohjaajan ja koulun kanssa. Toimistossa on myös monistuskone, joka on kaikkien työntekijöitten käytössä.

Puitteet päiväkerholle, ovat nyt parantuneet. Miten toiminta on kehittynyt?

Esim. esikouluryhmät olemme voineet jakaa kahteen osaan eri huoneisiin. Tilanpuute ei ole enää esteenä, eli nyt on mukava lähteä pikkuhiljaa kehittämään ja tekemään uudistuksia, kun remonttikin on valmistunut.

Kolmevuotiaat ovat uusi ryhmä. Miten senikäinen jaksaa käydä kerhossa, tulla toimeen ilman äitiä tai hoitotätiä?

Tänä syksynä aloittivat kotihoidossa olevat kolmevuotiaat oman ryhmänsä. Lapset ovat jaksaneet hyvin ja ovat olleet reippaita ja innokkaita. Olemme myös hyvin kelvanneet äidin korvikkeeksi. Kerho on koettu hyvin tarpeelliseksi ja tärkeäksi.

Kerro, mitä tiedät esikoulun tulosta Tarvasjoelle.

Kuulun työryhmään, joka suunnittelee esikoulun aloittamista Tarvasjoella. Ryhmä on kokoontunut vasta muutaman kerran ja olimme tutustumassa Loimaan kunnan esikoulukokeiluun. Tarvasjoella ollaan myös suunnittelemassa kokeiluluvan hakemista, joka sisältäisi valtion osuuden toiminnalle.

Päiväkerholaiset kirkossa saarnaa kuulemassa.

JOULUKIRKOT

- * ti 24. 12. klo 16 jouluaaton hartaus
22 jouluyön messu
- * ke 25. 12. klo 7 joulukirkko
- * to 26. 12. klo 10 tapanin messu

TERVETULOA

TARVASHOVIN JOULUMYYJÄISET

SU 8. 12. klo 12

mukana mm.

- * diakoniatyön ja
- * lähetystyön myyntipöydät

TERVETULOA!

BERLININ OLYMPIALAISET 60-VUOTTA SITTEN, mukana ollut muistelee

Olemme eläneet suomalaisen naisvoimistelun juhluvuotta, sillä Suomen naisten voimisteluliiton, myöh. SNLL perustamisesta tuli täyteen 100 vuotta. Jo kaksi vuotta sitä ennen oli yliopistoon perustettu voimistelulaitos. Olympialaisissa naisvoimistelu oli ollut näytöslajina jo vuodesta 1912, jolloin Tukholmassa suomalaisten naisten voimistelijoukkue sai sulavalla voimistelulla suurta huomiota. Naisvoimistelun joukkuekilpailu oli ohjelmassa virallisesti Amsterdamissa 1928, mutta vasta 1936 Berlinissä se nykyisessä muodossaan tuli olympialaisten ohjelmaan.

Suomalaiset eivät Berliinin kisoissa vielä ottaneet osaa telinevoimistelun joukkuekilpailuun, mutta ryhmävoimistelunäytöksessä prof. Hilma Jalkanen 100-päinen voimistelijaparvi esitti ansiokkaasti uutta suomalaista naisvoimistelua. Se sai erittäin kiittävät arvostelut, samoin kuin kansantanssijain esittämä naisryhmämme. Tässä ryhmässä oli mukana opettaja Irja Timonen nyk. Yrjänä, joka nyt 60 vuotta myöhemmin virkeänä muistelee matkaa olympialaisiin ja sen monivaiheisia tapahtumia.

Monien tarvasjokelaisten hyvin tuntema Irja Yrjänä on syntynyt Nurmeksessa Timosia, joiden vuosisataiset sukujuuret ovat syvällä pohjois-karjalaisessa maaperässä Pielisen rannoilla. Isä piti kirjakauppaa ja äiti oli sairaanhoitaja. Kodissa vaalittiin voimakkaasti, niin hengen kuin ruumiin kulttuuria ja syvästi isänmaallisina tehtiin työtä Suomen itsenäisyyden puolesta. Vasta 13-vuotiaana pikkutyttönä Irja muistaa vapaussodan aikana olleensa sairaanhoitohenkilökunnan apuna sidetarpeita käärimässä, pakkaamassa ja muussa työssä. Päivän pitkään selkä väsyi, mutta hän muistaa ajatelleensa, että kärsii ne miehetkin rintamalla.

Ylioppilaksi tulon jälkeen Irja valmistui kansakoulunopettajaksi. Valmistumisajaltaan hän muistaa erityisesti omaperäisen yliopettaja Frans A. Heporaudan, palavan suomalaisen kulttuurin vaalijan, nuorisoseuramiehen ja koululaitoksen kehittäjän. Hänen vaimonsa kirjailija Elsa Heporauta oli myös innokas kansanperinteen vaalija perustaan mm. Kalevalaiset Naiset-yhdistyksen. Innostavana musiikinopettajana toimi P.J. Hannikaisen Hanna-vaimo.

Kansakoulunopettajaksi valmistuttuaan Irja meni yliopiston voimistelulaitokselle valmistuen voimistelunopettajaksi. Suuremmoisena opettajana laitoksen ajalta Irja muistaa Elli Björkstenin. Hän oli ylevän ihanteellinen, rikas persoona, joka oli luonut suomalaisesta naisvoimistelusta oman linjan, jossa oli iloa, reippautta, muuttoa ja kauneutta. Hänestä voimistelun tuli olla klassisen kaunist, linjojen sulavia, ryhdikkäitä, rytmikkäitä ja jopa sielua kehittäviä. Yhdessä Elin Kallion ja Anni Collanin kanssa hän oli luonut suomalaisesta naisvoimistelusta maailman huipun ryhmävoimisteluna. "Taivaassakin voimistellaan näin", oli Ellillä tapana sanoa. Telinevoimistelu liian teknisenä yksilölajina ei heiltä saanut samanlaista arvostusta, vaikka se oli tulossa olympialaisiksi. Irjan tie kulki 1932 Porin Yhteislyseon voimistelunopettajaksi.

Matka Berliinin olympialaisiin

Innokkaana voimistelijana Irja valittiin Berliinin olympialaisten näytöslajina olevaan kansantanssiryhmään. Sadan voimisteluryhmään valitun joukkoon ei Irja enää mahtunut, kun siihen otettiin lähinnä noin 20 vuotiaita. Matka Berliiniin tehtiin laivalla Tallinaan ja sieltä junalla Liettuun, Latvian

Lottana Äänisen aalloilla 1942.

Suomen uljaat voimistelijattaret marssimassa Stadionille.

Hitler tervehtimässä Suomen naisvoimistelijoita. Kertoja kolmas oik. Hitlerin takana Joseph Goebbels. Kuva: Irja Yrjänän kokoelmat.

ja Puolan kautta Saksaan. Majoitus oli eräissä ulkosaksalaisten internaateissa. Koulun henkilökuntaa oli paikalla auttamassa ja oppaina. Ajan henkeä hyvin kuvasi eräs vanha naisopettaja. Tervehtiessään kättäni hän sanoi: "Tätä kättä on Führer kätkellyt."

Kisojen poliittisuutta ja kansallissosialistista henkeä on myöhemmin kovin arvosteltu, mutta me suomalaiset emme sitä tajunneet ja ainakaan ennakolta ymmärtäneet, sanoo Irja. Oma kansallishenki oli erittäin korkealla, kun suomalaiset menestyivät yli odotusten. Suomen voimistelijoille oli varattu seisomapaikat yleisurheilukilpailuihin aivan kentän laidalle verkkoaidan taakse. Siinä he seisoivat ylättyneinä ja ylpeinä mm. sinä päivänä, kun Salminen, Askola ja Isohollo toivat kolmoisvoiton Suomelle 10 000 metrillä. Kultaa ja hopeaa tuli vielä 5 000 metrillä, estejuoksussa, keihäessä ja kuulassa. Riemulla ei ollut enää rajoja, pieni Suomi tunnustettiin maailman parhaaksi urheilumaaksi.

Naisvoimistelu- ja kansantanssiryhmät saivat olympialaisissa suurta huomiota. Hilma Jalkanen, joka monilla Saksan matkoilla oli juuri sieltä saanut vaikutteita, toi koko maailman katsottavaksi uuden suomalaisen ryt-

mivoimistelun. Sadan voimistelijan hallittu, rytmikäs ja taiteellisesti silmää hivelevä esitys sai kiittävät arvostelut. Kansantansseja esittämässä oli ryhmiä monista maista. Erityisesti on Irjan mieleen jäänyt kiinattarien joukkue. Sen eräs tanssija huomattiin ja huomioitiin ylitse muiden. Hän oli kuin häikäisevä satulento, kaunis, hauras ja ylimalillinen.

Suomen voimistelu- ja tanssijoukkueelle oli järjestetty myös vapaamuotoista ohjelmaa. Paitsi Berliinin nähtävyyksiä mm. eläintarhaa, näytettiin retkellä vanhaa Heidelbergin kaupunkia ja Hermann Göringin huvilaa. Samoin tutustuttiin muiden maiden urheiluihin.

Goebbelsin vastaanotto, Hitler ja ooppera

Eräänä päivänä Suomen naisvoimistelijain ja kansantanssijain ryhmä sai kutsun kulttuuri- ja propagandaministeri Joseph Goebbelsin vastaanotolle. Mistä kutsu johtui on esitetty monia arvailuja. Eräät olettivat Suomen voimistelun ja urheilusuoritusten olleen kutsun synä. Toiset taas pitivät kutsua vain propagandatemppuna. Irja luulee tietävänsä syyn kutsuun. Eräs korkea saksalainen upseeri oli palavasti rakastunut yhteen ryhmämme neitokaiseen

Ryhmäkuva Goebbelsin vastaanotolta. Kuva: Irja Yrjänän kokoelmat.

ja halusi tehdä hänen syvän vaikutuksen. Niinpä hän järjesti vastaanoton ollen itse meidän mukana paikalla.

Goebbels puhui meille kuvaten kuinka Führer, hän ja koko Saksan kansa on ihaillen seurannut suomalaisten urheilutekoja ja kuinka myös Suomen naiset ovat osoittaneet koko Suomen olevan urheilukansaa. Hilma Jalkanen kiitti ministeriä ja ojensi hänelle lahjana Martta-nukkea.

Kiittäessään lahjasta Goebbels yllättäen sanoi: "Tahtoisin tehdä palveluksen Führerille ja esitellä teidät." Eräs upseeri poistui huoneesta ja hetken kuluttua ovi avautui ja Hitler tuli saliin. Hän tervehti jokaista kädestä, katsoi silmiin ja hymyili. Erään pohjalaisessa kansallispuvussa olevan tytön edessä hän pysähtyi pidemmäksi aikaa, ihaili pukua ja sanoi sen paljon muistuttavan hänen kotiseutunsa kansallispuvua.

Puheessaan Hitler sanoi: "Ihailen suomalaisia, jotka niin pienenä kansana ovat tehneet niin suuria urheilutekoja. Siksi tämä tapaaminenkin on hyvin mieluinen. Haluaisin mielelläni lahjana näyttää teille jotakin saksalaisesta taiteesta. Sopiiko ooppera tai operetti?" Me valitsimme oopperan ja kiitimme lahjasta. Upeaa oopperaesitystä seurasimme ensimmäisen parven eturivistä.

Vaikka kaikkialla missä Hitler kulki, tunsimme sen hurmoksen, joka häntä ympäröi – ei se tarttunut meihin. Sen sijaan kohtasimme hyvin ihmillisen henkilön, joka huomioi meidät suomalaisetkin ja arvosti meidän urheilusuorituksiamme.

Olympiamatkaamme hyvin tyytyväisinä palasimme kotimaahan Dantzikin kautta laivalla. Heti lähdettyämme nousi merellä kova myrsky, muistelee Irja. Lähes kaikki tulivat merisairaiksi, joten kotimaahan saapuminen onnellisesti oli suuri helpotus ja ilo.

Kuusivuosisikymmentä myöhemmin

Irja Yrjänä muistaa aina olleensa hyvin liikunnallinen ja toimintaa rakastava. Niinpä hän pitkään oli mukana partiotyössä, jossa retket, vaellukset, leirit ja kilpailut olivat osana toimintaa. Myös Lotta-järjestössä hän oli toimenlottana, jolla aina piti olla reppu valmiina lähtöön, isänmaan kutsuessa. Niinpä hänen voimistelunopettajan taitojaan tarvittiinkin sotavuosina. Sairaanhoitajana ja kuntouttajana hän toimi pitkään niin Äänislinnan sotasairaalassa kesällä 1942, kuin kahdessa sotasairaalassa Porissa.

Irjan nuoruuden ystävä Toini Rauhainen oli 1929 avioitunut Erkki Yrjänän kanssa Tarvasjoelta. Hänen sairautensa aikana ja vielä varhaisen kuoleman jälkeenkin Irja oli käynyt Tarvasjoella. Jo tuolloin alkanut tuttavuus ja ystävyys johti avioliittoon Erkin kanssa talvisodan riehussa joulun aikaan 1939. Väli rauhan kesät kuluivat kovan työn merkeissä Rauhailinnan pelloilla Tarvasjoella. Jatkosodan alkaessa he kuitenkin luopuivat tilastaan, Erkin jatkaessa työtä sanomalehtialalla sodasta kotiututtuaan.

Irjan voimistelunopettajan uran katkaisi raskas sairaus, mutta siitä toivuttuaan hän jatkoi kansakoulunopettajana eläkkeelle siirtymiseen asti. Nyt 60 vuotta Berliinin olympialaisten jälkeen Irjalla on 93 vuotta täyttymässä. Hän uskoo, että nuoruudessa alkaneen voimistelu- ja kansantanssiryhmän ansiosta ryhti on pysynyt hyvänä, jalka nousee keveästi ja mieli on virkeä. Muistellesamme menneitä lähes vuosisataista elämää, totesivat he Erkin kanssa sen olleen hyvän ja rikkaan sisältäen Suomen heräämisen, vapautumisen ja koko itsenäisyyden ajan valtaavan kehityksen. Rakkaus tähän hyvään isänmaahan antaa edelleen sisältöä heidän elämälleen, sen muuttuessa levon, luopumisen ja rikkaiden muistojen aikaan.

Karjalan kannasta linnoittamassa.

Jo vuoden 1939 alussa oli ilmassa selvästi suursodan pelkoa. Se toi muusaan turvattomuutta varsinkin pieniin valtioihin. Kesän lopulla sota sitten ryöpsähtikin valloilleen Puolassa ja Keski-Euroopassa. Hyvin muistan kuinka tunnettiin pelkoa pienessä Suomessammekin. Sitä lisäsi se, että kaikki tiesivät armeijamme heikosti varustetuksi. Osa kansasta ja päättäjistäkin uskoi Neuvostoliiton rauhanvakutteluihin ja sopimuksiin sekä hänen hetkellä Kansainliiton apuun.

Eräät pitivät armeijan varustamista liian kalliina ja halusivat käyttää ne varat kansan elintason nostamiseen, mikä oli ymmärrettävää. Suomen kansantalous ja elintaso nousivatkin merkittävästi kyseessä olevina vuosina ja kaikki näytti lupaavalta. Myös yksimielisyys siitä, että maata on puolustettava vaikka sodan keinoin, saavutettiin. Varustautuminen sai vauhtia, mutta liian myöhään.

Varsinkin ylioppilaat kantoivat huolta Kannaksen puolustuksen olemattomasta varustamisesta. Nykyisellään se ei sopinut nykyaikaiseen sodankäyntiin ja hyökkäyssodan torjuntaan. Sotilaspiirit pitivät Kannasta ainoana paikkana Suomen itä-rintamalla missä maasto mahdollisti suurempien maavoimien ja raskaan kaluston liikuttamisen. Sen estämiseksi oli suunniteltu puolustuslinja Koivistolta Muolaan kautta Taipaleenjoelle ja Laatokkaan. Kannaksen leveys oli tätä linjaa vain 70–80 km:ä.

Ylioppilaat esittivät talvella 1939, että vapaaehtoisen työvoiman turvin aloitettaisiin talkoilla Kannaksen linnoitustyöt. Itse ylioppilaat lupasivat tulla mukaan kesäloman ajaksi. Palkka oli vain ruokapalkka, sekä matkat kotiseudulta edestakaisin. Siirtotöihin valtio oli palkannut Karjalan poikia hevosineen ja tyttöjä muonitustöihin. Suojelukunta ja Lotta-järjestöillä oli merkittävä osuus suunnitelmien toteuttamisessa. Ne organisoivat talkoväen ja järjestivät vuorot ja matkat.

Oli itsestään selvää, että meidän pieni kuntamme ja suojeluskuntamme halusi olla mukana mahdollisimman monella miehellä. Vuorot jaettiin aina viikoksi kerrallaan koko kesän ajalle. Junien härkävaunut toivat toisen porukan aina takaisin kotiin, kun olivat saaneet uudet perille. Olin itse juuri vuotta aikaisemmin liittynyt paikalliseen suojeluskuntaan. Siksi odotettiin omaa vuoroani päästä katselemaan ajatusteni sadunhoitoista Karjalaa oikein paikan päältä.

Oma vuoroni syyskuussa

Enoni ja tätini olivat asuneet Karjalassa toistakymmentä vuotta. He olivat kehuneet asuinseutunsa kauneutta. Isäni oli tehnyt sinne turistimatkan ja vakuutti samaa. Niinpä ilmoittauduin jo talvella hyvissä ajoin linnoitustöihin. Keväällä sain ilmoituksen, että aika ja matka oli varattu minulle vasta syyskuussa. Isästä aika oli täysin sopimaton, olihan se parhaaseen sadonkorjuun aikaan. Minä vain sain: "Minkäs sille voi, joskus tuuraa hyvin ja joskus huonosti," ja pidin kutsusta kiinni.

Tarvasjoen miesten ryhmä, noin kymmenen miestä, kyydittiin kuorma-autolla syyskuun 9 p:nä illalla Kyrön asemalle. Nousimme härkävaunuun ja matka Kannakselle alkoi. Varhain aamulla saimme hernekeittoa Riihimäen asemalla. Koko päivän köröteltymme saavuimme illansuussa Viipuriin. Tutussa seurassa matka oli kulunut oikein mukavasti jutellen ja maisemia katsellen. Viipurissa oloaika jäi vain lyhyeksi huoltotoukioksi. Ajattelin, että siellä olisi ollut paljon mielenkiintoista katseltavaa. Viipuri oli tuolloin Suomen toiseksi suurin kaupunki yli 80 000 asukkaaneen. Muistelen Turussa tuolloin olleen 68 500 asukasta. Erityisesti jäi Viipu-

Linnoitustyömaan miehet kiviä halkomassa ja siirtämässä panssarivaunuesteeksi puolustuslinjaan Kuolemajärvellä kesällä 1939.

rin asemasta mieleen, että juna ajoi odotussalin alle, josta noustiin portaita odotussaliin. Eliel Saarisen suunnittelema asema oli muutoinkin tunnettu nähtävyys. Katukuvassa näkyi paljon sotilaita, erityisesti upseereita, joista silloisen mokkerin oli hyvä pysyä sivussa.

Pian matkamme jatkui kohti Koiviston kauppala. Johanneksen asemalla pysähdyimme hetkeksi. Muistan ihmetelleeni kuinka naiset pyörivät vielä tukkeja yli radan Hacmanin tehtaalte, vaikka pyhän iltapäivä oli jo pimenemässä. Saavuttuamme Kuolemajärven asemalle poistuimme matkatavaroinemme junasta. Matkaa jatkettiin vielä kymmenen kilometriä kuorma-autoilla. Matkalla oli ohi vilahdaneet monet myöhemmin tutuiksi tulevat maisemat ja nimet. Saapumissamme Kuolemajärvellä muistan erityisesti. Tänä ikimuistettavana kauniina syysiltana näin omin silmin kauneinta Kannasta ja sen ihanaa maisemaa ja luontoa. Aluksi oli männikköistä hiekkakangasta, kunnes suuri järvi tuli eteemme. Sen niemellä Kuolemajärven kirkko kohosi mahtavana piirtäen pitkän varjon järven sieneen iltaruskon punatessa vastaranan. Matka jatkui lehtomaista rantatietä Hatjalahden pohjukan kylätaajamaan, jossa sijaitsivat Jääkärikoti ja Tetriniemi. Olimme tulleet perille.

Majoituessamme sain kymmenen muun kanssa asunnoksi Tetrinijohin juhlasalin. Siellä salin lattian olkipatjoilla uni varmaan nopeasti tulikin. Aamulla herätys oli varhainen. Syyskuun ilma oli erityisen lämmin. Puut ja pensaat olivat vielä täydessä lehdessä. Nyt vasta oikein näin Tetrinien ihanat rannat. Kävelimme huoltopisteeseen Jääkärikotiin muutaman sata metriä. Saimme aamusaiat ja meille selostettiin saapumisemme tarkoituksen, työtehtävät ja ryhmäjako. Enimmäkseen tehtävämme oli halkaista n. kuution kivilohkareita panssarivaunuesteiksi. Kivien halkaisussa oli oma tekniikka, jossa kahden miehen ryhmässä lyötiin reikiä. Toisella oli iso leka ja toinen piti kintain puolimetristä poraa. Kiilaamalla halkaisu yleensä onnistui.

Paikkakunnan kiviaines oli pehmeää rosokiveä, jollaiseen ei Varsinais-Suomessa ollut totuttu. Työnjohtajamme oli karjalaispoika, joka hyvin hienovaraisesti osasi meitä ohjata. Muistan, että ensimmäiset päivät olivat kuin juhlaa. Työ oli uutta, ilma kaunis ja luonto ympärillä ihana. Välillä pidettiin kahvitaukoakin, kun kultakuriset karjalaistyöt tulivat myymään meille kahvia ja piirakoita. Piirakat olivat meille ennestään täysin outoa ruokaa, mutta hyviltä ja herkullisilta ne suussamme maistuivat. Vanhemmat pojat vähän tyttöjä kiusoittelivat, mutta he olivat siihen kesän mittaan tottuneet, eivätkä pahemmin punastelleet. Syömässä kävimme Jääkärikodin kalustovajassa, joka oli kunnos-

tettu ruokasaliksi. Ruoka oli hyvää.

Työtoverini olivat minua järjestään jonkin verran vanhempia. Työsaavutuksissa käytiin pientä kilpaa. Porukassa oli päältä katsoen yksi ylitse muiden. Hän oli 190 senttinen, voimaa ja kokoa uhkuva Muurlan pitäjän maatalousneuvoja. Kuultuaan porausennätyksistä hän päätti ne rikkoo ja sen hän tekikin. Seppä sai terottaa poranteriä oikein tosissaan ja ennätykseksi tuli muistaakseni 2,5 m:riä. Normaali reiänteko jäi alle metrin. Mutta kuinkas tälle isolle pojalle kävikään? Seuraavana päivänä hänen käsivartensa ja sormet olivat niin kiipeinä ja hellinä, ettei lekaan voinut edes koskea. Vähin äänin hän häipyi komialle pojalle sopiviin helpompiin hommiin.

Halkaisemamme kivet paikkakunnan miehet siirsivät kumipyöräkärriillä estelinjalle vinssejä apuna käyttäen. Linjalla kivi nostettiin pystyyn kiilamainen pää ylöspäin hirsikehikon varaan. Olen kuullut, itse en nähnyt, että sodan sitten tullessa vihollinen pystyi niitä rikkomaan murskaksi hyökkäysvaunun tykeillään. Myös vetämällä niitä pois tuli kuljettavia auk-

koja ja isot vaunut pystyivät ajamaan niiden yli murskaten heikon kivi-laadun.

Vapaa-aikaa jäi vähän. Illat olivat jo hyvin pimeitä, eikä sähkövaloa ollut alueella. Jututimme jääkärikodin miehiä, jotka olivat jo melko iäkkäitä. Heitä olikin muistaakseni vain kahdeksan. He kertoivat mielenkiintoisia ja jännittäviä kokemuksiaan Saksan rintamalta ja vapaussodasta. Niissä ei ollut mitään sotaa ihannoivaa. Me kuulijat ajattelimme, ettei sotaa vain koskaan tulisi kaameuksineen. Emme tieneet, että sodan syttymiseen olisi aikaa vain yhdeksän viikkoa.

Yhtenä iltana oli ruokalassa tanssit. Paikkakunnan tyttöillä oli tarjolla kavaljeereja, kuten oli koko kesän ollut. Minulle ujoille pojalle ei jäänyt mieleen kuin tyttöjen helskyvä karjalan murre. Tanssisalikin oli niin valoisa kirkkaan Petromaksin loisteessa, ettei ulos tultuaan nähnyt mitään. Kaikki ei kuitenkaan olleet niin uunoja kuin minä. Eräskin Nousiaisten isäntä häipyi tansseista sen pitkän tien. Kun häntä ei näkynyt ennen viikonloppua, pudotettiin hänet muonavahvuudesta. Joku kuitenkin tiesi hänen olevan hengissä. Aamulla aikaisin hän oli ollut erään naisen myllykuormalla matkalla Kaukjärvelle päin. Häntä tiedettiin aina viina ja seura miellyttäneen.

Joukossa on aina hyviä vitsien kertojia. Eräs mukamme ollut auralainen opettaja oli mielestäni parhaimpia. Viikon varrella hänkin kovaan työhön tottumattomana väsyi. Yllättävää oli, että vitsitkin loppuivat ja hänestä tuli melkein vihamielinen kaveri. Tuolloin mukamani Tarvasjoelta linnoitustöissä olleista ei elä kuin yksi. Lähes kuusikymmentä vuotta on pitkä aika. Löytyisikö tämän kaltaista uhrimieltä ja isänmaan rakkautta enää nykynuorista?

Nopeasti oli viikko vierähtänyt ja me olimme vakaassa uskossa työmeidän tärkeään merkitykseen. Itse jäin vielä viikoksi enoni ja tätini luo Kannakselle sukuloimaan ja sen kauneutta ihailemaan. Sekin sukulaismatka olisi kertomisen arvoinen kokemuksineen, mutta muistelen sitä toisella kertaa.

Niilo Kujanpää

Hatjalahden jääkärikoti. Kuva: kirjasta Karjala, muistojen maa.

Tarvasjoen Sotaveteraanit ry 30 v. 27. 10. 1996

Juhlayleisöä Tarvasjoen Sotaveteraanien 30-vuotisjuhlassa.

Yhdistyksen puheenjohtaja Arvo Tolvanen kiittää juhlapuheen pitäjää kenr.maj. Hannu Särkiötä.

Synnytys- ja naistentautiopin historiaa ja vähän nykypäivääkin

Turun yliopiston synnytys- ja naisten tautioppi ja naistenklinikka täyttivät viime vuonna 50 vuotta, mutta oppiaineen perinteet juontavat pitkälle historiaan. Naistentautioppi eli gynekologia on kehittynyt omaksi tieteenhaarakseen ja ammattialakseen vasta 1900-luvulla, mutta synnytysten hoidon perinteet ovat paljon pidemmällä. Vielä keskiajalla tauteja hoidettiin kansanlääketieteen avulla – käytettiin loitsuja, rukouksia, yrttejä jne. Myös Suomessa oli välskäreitä, jotka olivat tavallisesti parturi-kirurgeja. Vaikka luostareissa tutkittiinkin lääketieteellisiä ongelmia, niin papistoa oli kielletty harjoittamasta käytännön kirurgiaa. Vaikeita synnytyksiä pidettiin keskiajalla pahojen henkien aiheuttamina ja niitä ei sen takia pitänyt ruveta mestaroimaan. Synnytysten hoito kuului pääasiassa ”viisaiden vaimojen” tai kätilöiden työhön ja lääkäreitä niihin pyydettiin harvoin mukaan. Kuitenkin jo v. 1762 Porin piirilääkäri Björn Lund mainitsee virkaselvityksessään tehneensä gynekologisia tutkimuksia, sikiön käännön ja pihtisynnytyksen. Hän teki myös ensimmäisen keisarileikkauksen v. 1775 tilanteessa, jossa sikiö oli kuollut kohtuun – joskin äitikin menehtyi pari päivää myöhemmin. Ensimmäisen onnistuneen keisarileikkauksen suoritti helsinkiläinen Otto Ekström v. 1888.

Synnytyksiä hoitavien lääkäreiden ja kätilöiden koulutus Suomessa aloitettiin Turussa, kun v. 1640 perustettiin Turun Akatemia. Sen yhdestätoista professorista yksi edusti koko lääketiedettä. Opiskelijoita oli alkuun vaikea saada, koska välskärin tulot olivat paremmat ja ensimmäiset professoritkin olivat alkuun kiinnostuneempia kasviopista ja fysiikasta kuin lääketieteestä. Ensimmäinen alusta loppuun Turun Akatemiasa opiskellut lääkäri valmistui v. 1743. Ensimmäinen suomalainen lääketieteen professori oli Paimiossa v. 1725 syntynyt Johan Haartman (1765–87). Hän on saanut kunnianimen ”Suomen lääketieteen isä”. Hän kirjoitti kaksi opikirjaa lääkäreille ja lahjoitti suuren summan rahaa anatomian, kirurgian ja lapsenpäästöopin professorin viran perustamiseksi Turun Akatemiaan. Hän toimi myös ensimmäisenä ylilääkärinä Turun Lääninlasaretissa, joka virallisesti aloitti toimintansa v. 1759. Tässä maamme ensimmäisessä sairaalassa ei ollut synnytysosastoa eikä siellä annettu opetusta. Haartman työskentelikin synnytyksiä hoitavan ja opetusta antavan sairaalan saamiseksi Turkuun. Turun Akatemian ensimmäinen anatomian, kirurgian ja synnytysopin professori oli Gabriel Erik Haartman (1784–88). Hän oli myös lääninlasaretin lääkäri, antiseptisen haavahoidon edelläkävijä ja myöhemmin Akatemian rehtori. Hänen seuraajansa oli Josef Pipping (1789–1815), joka sai aateliarvon v. 1812 nimellä Pippingsköld ja samalla virkanimike muuttui kirurgian ja synnytysopin professuuriksi. Pippingsköld on saanut kunnianimet ”Suomen kirurgian isä” ja ”Suomen obstetrikkan (=synnytysoppi) isä”.

Suomi erotettiin Ruotsista v. 1809 ja liitettiin Venäjän valtakuntaan. Tällöin myös sairaanhoidon alalla tapahtui suuria muutoksia. Turkuun perustettiin Collegium Medicum v. 1811, maan lasarettilaitos uudistettiin ja Turkuun määrättiin perustettavaksi erityisesti kätilökoulutukseen tarkoitettu synnytyslaitos. Tärkeimpinä vaikuttajina toimivat Haartman ja Pippingsköld. Tiedekunta muodostui kolmesta professuurista, käytännön lääketieteen, kirurgian ja synnytysopin sekä anatomian ja fysiologian professuureista. Turkuun v. 1816 perustettu synnytyslaitos oli ensimmäinen maassamme ja tarkoitettu ensisijassa kätilöiden, myöhemmin myös lääkä-

reiden kouluttamista varten. Siihen asti kätilötutkintoja oli suoritettu Tukholmassa. Turun palon jälkeen v. 1827 synnytyslaitoksen sijainti vaihteli ja toiminta hankaloitui. Vuoteen 1833 mennessä oli kuitenkin hoidettu yhteensä 1684 synnyttäjää eli noin 100 vuodessa ja koulutettu 75 kätilöä. Turun palon jälkeen Turun Akatemia siirrettiin Helsinkiin v. 1828 ja vuoteen 1833 mennessä koko yliopistollinen opetus, Collegium Medicum ja synnytyslaitos sijaitsivat siellä. Myös von Haartman muutti uuteen pääkaupunkiin ja 1834 hänet nimettiin kirurgian ja synnytysopin professoriksi (1834–38). Hän vastasi myös kätilöopetuksesta, mikä käytäntö kuvastaa sitä arvoa, joka jo autonomian ajalla haluttiin antaa maamme väestön kasvulle ja äitien sekä lasten elämälle.

Turun synnytyslaitoksen 17 vuotta kestäneen toiminnan jälkeen olosuhteet synnytysten hoidossa tulivat epävakammiksi. Turkuun perustettiin v. 1833 yksityinen ”Kuumehospiitaali”, johon liitettiin synnytysosasto korvaamaan menetetty synnytysairaala. Myös lääninsairaalan yhteyteen perustettiin v. 1837 pieni synnytysosasto, jonka lisäksi lääninsairaala hoidettiin myös gynekologisia potilaita. Lääkintöhallitus lakkautti kuitenkin nämä pienet synnytyksyksiköt v. 1890. Samana vuonna Carl Gustaf von Heideken perusti Turkuun 21-paikkaisen yksityisen synnytyslaitoksen. Turussa toimi myös Seikon yksityinen synnytyslaitos vuodesta 1910 vuoteen 1953. Lisäksi synnytyksiä hoidettiin myös saaristokuntien aluesairaaloissa, Åboland sjukhus’issa, jonka toiminta lopetettiin v. 1986. Lääninsairaalan A-osan valmistuttua v. 1938 avattiin myös 12-paikkainen synnytysosasto, joka tavallaan jatkoi vuosien 1837–90

Arkkiatri Ylpön toimesta kehitettiin 1940-luvulla Suomen äitiysneuvolaverkosto, joka hoitaa yli 90 % raskauksien seurannasta. TYKS-piirissä syntyy vuosittain lähes 6000 lasta, joista keskosia (alle 37 viikolla syntyneet) on 5–6 %. Nykyisin yhä pienemmät vastasyntyneet selviävät ja TYKS:n pienin terveänä eloon jäänyt vastasyntynyt on painanut 470 g ja syntynyt 24 raskausviikolla. TYKS:n äitiyspoliklinikalla seurataan ja hoidetaan noin 10–20 % alueen raskaana olevista äideistä ja riskiraskauksien seurantaan osallistuvat myös muiden klinikoiden – lähinnä sisätauti- ja lastenklinioiden – lääkärit. TYKS:ssa on erityinen riskiraskauksien hoito-osasto, jossa hoidetaan mm. uhkaavat ennenaikaiset synnytykset, vaikeat veriryhmäimmunisaatiot, raskaustoksemiat, äidit joilla on jokin krooninen sairaus, monisikiöraskaudet jne. Ultraäänidiagnostiikan ja ultraääniohjattujen toimenpiteiden mahdollisuus on suuresti helpottanut ja tehostanut sikiön seurantaa. TYKS:ssa hoidetaan vuosittain lähes 4000 synnytystä ja kaikki tämän alueen riskisynnytykset. Synnytysten hoidossa on apuna sikiön syke- ja EKG-valvonta ja sikiön ihon verenkierron pH-määritys. Vaikka synnytyksen turvallisuus onkin ensiarvoisen tärkeää, huomioidaan aina äidin ja perheen toiveet. Äiti voi yleensä itse valita ponnistusasennon ja synnyttää jalkaralla, säkillä, lattiatatjalla tai sängyssä. Kivunlievitykseen on useita keinoja ja esimerkiksi epiduraali- tai paraservikaalipuudutuksen saa mihin vuorokauden aikaan tahansa. Synnytyssalissa on päiväsaikaan lisäksi oma anestesia- ja lääkäri.

Leikkaustoiminta on kokenut tällä vuosikymmenellä suuren mullistuksen, kun endoskooppinen eli tähystys-

Tarvasjokelaiset sisarukset Tuula-Anneli ja Tarja-Leena Penttilä väittelivät lääketieteen tohtoreiksi kuukauden välein syksyllä 1995. Ohessa Tuula-Anneli Penttilän kuvaus synnytys- ja naistentautiopin historiaan.

synnytysosaston toimintaa. Samalla avattiin 22-paikkainen naistentautien osasto. Vuosina 1938–45 hoidettiin vuosittain keskimäärin 500 synnytystä ja 650 gynekologista potilasta. Äiti- ja perinataalikuolleisuus laskivat selvästi spesialistilääkärien aktiviteetin myötä.

Turun yliopiston lääketieteellinen tiedekunta perustettiin v. 1943, kun hanketta oli pidetty vireillä jo 25 vuotta. Julkinen hallinto kiirehti tiedekunnan perustamisen ohella uuden naistenklinikan aikaansaamista. Turun yliopiston hallitus perusti synnytys- ja naistentautiopin professorin viran joulukuussa 1944 ja se julistettiin haettavaksi tammikuussa 1945. Valitusprosessien jälkeen virkaan nimitettiin kesäkuussa 1947 dosentti Aaro Ritala. Näin yliopistollinen opetus synnytys- ja naistentautiopin alalla Turussa uudelleen 117 vuoden tauon jälkeen. V. 1945 perustetun naistenklinikan toiminta sijoitettiin vanhaan lasarettirakennukseen Kiinamyllymäellä. Lähes neljänkymmenvuotisaa kestäneen odotuksen ja suunnittelun jälkeen oli v. 1968 muutto uuteen naistenklinikkaan U-sairaalaan. Klinikka sai tällöin käyttöönsä ajanmukaiset tilat ja laitteistot sekä synnytysten hoitoa että gynekologista toimintaa varten.

kirurgia on yleistynyt. Valtaosa munasarjoihin ja munatorviin kohdistuvasta kirurgiasta hoidetaan endoskooppisesti (kohdunulkoiset raskaudet, munasarjakystat, sterilisaatiot ym.). Myös tähystyksellä tapahtuva kohdunpoisto on nykyään rutiinia ja yleistymässä ovat endoskooppiset virtsankarkailukorjausleikkaukset. Hoidon etuna ovat nopeampi ja kivuttomampi leikkauksesta toipuminen. Perinteisellä gynekologisella kirurgialla on kuitenkin vielä oma paikkansa, sillä hyvin isot kohdut ja lähes kaikki gynekologiset syövät hoidetaan vielä perinteisen kirurgian keinoin. Alateitse eli emättimen kautta tehtävät kohdunpoistot ovat viime vuosina jälleen lisääntyneet. Alateitse korjataan myös virtsarakon ja emättimen takaseinämän laskeumat. Runsaiden kuukautisvuotojen hoitona ei nykyisin enää välttämättä ole suoraan kohdunpoisto. Hoitona voi olla joko kohtuontelon tähtymisen kautta tehtävä kohdun limakalvon poisto tai vielä yksinkertaisempi ns. thermoablaatio (=lämpimän nesteen avulla tuhotaan kohdun limakalvo). Viime mainittu on kivuton ja kestää toimenpiteenä noin 10–15 minuuttia eikä vaadi kivunlievitystä.

TYKS:n naistenklinikan gynekologisen onkologian hoitoryhmä vastaa uusien gynekologisten syöpäpotilaiden tutkimuksesta ja hoidon suunnittelusta, säde- ja solumyrkkyhoitojen toteuttamisesta, potilaiden jälkiseurannasta sekä syövän esiasteiden hoidosta ja seurannasta. Mitään gynekologisia syöpiä ei siis hoideta syöpäklinikalla, jonne ovat keskittyneet muun syövän hoidot. 1960-luvun puolivälissä alkoivat koko maan kattavat joukkotarkastukset kohdunkaulan syövän varhaistoteamiseksi. Joukkotutkimusten ansiosta tämän syövän esiintyvyys onkin vähentynyt neljanteen osaan 1960-luvun alun määristä. Viime vuosina on alkanut herättää huolestusta se, että jotkin kunnat ovat alkaneet vähentää joukkotarkastuksia jättämällä tiettyjä ikäryhmiä väliin tai osittamalla nämä palvelut paikoista, joissa laatu ei aina ole paras mahdollinen. Tämä saattaa tulevaisuudessa johtaa siihen, että kohdunkaulan syövä tulevat lisääntymään, koska niiden esiasteita ei enää saada kiinni. Nuorissa ikäluokissa onkin ollut jo havaittavissa kohdunkaulan syövän lisääntymisen. Ns. säästö saattaakin johtaa vuosien kuluessa syövänhoidon kustannusten lisääntymiseen. Kohdunrunon ja munasarjasyövän seurantaa ei ole yhtä hyviä menetelmiä kuin edellä mainitut joukkotutkimukset. Säännölliset gynekologiset tarkastukset ja ultraäänitutkimukset ovat tärkeitä näiden syöpien varhaistoteamisessa. Munasarjasyöpä onkin gynekologisen onkologian suurin haaste, koska se on lisääntymässä ja se todetaan usein vasta vaiheessa, jolloin se on jo levinnyt.

Suurten ikäluokkien saavuttaessa vaihdevuosi-ikä tulee vaihdevuosien hormonikorvaushoidon tarve entisestään lisääntymään. Sydän- ja verisuonitautiriskin ja osteoporoosiriskin vähentäminen sekä naisten elämänlaadun parantaminen ovat hormonihoitoon tärkeimmät tavoitteet. Tällä on myös suuria kansantaloudellisia vaikutuksia, jos pystytään vähentämään sairastavuutta em. tauteihin. Kuukautishäiriöiden tai liiallisen karvankasvun hoito sekä ehkäisy suunnittelu ovat gynekologisen endokrinologian poliklinikan arkipäivää. Lapsettomuuden tutkiminen ja hoito muodostaa nykyään suuren osan kyseisen poliklinikan toiminnasta. Lapsettomuus on jatkuvasti lisääntymässä, mihin vaikuttaa mm. se, että lapset hankitaan nykyään vanhempana kuin ennen ja tulehdukset ovat lisääntyneet (varsinkin klamydia) eli munatorvitulehduksia löytyy entistä useammin. 35 ikävuoden jälkeen munasarjojen toiminta alkaa jo normaalistikin heikentyä ja tämän iäinen joutuu yrittämään raskautta kaksi kertaa kauemmin kuin 25-vuotias. Onneksi myös lapsettomuuden hoito ja lääkkeet ovat viime vuosina kehittyneet ja yhä useampia pareja (noin 80 %) pystytään nykyään auttamaan. Koeputkihedelmoityshoidon valtava kehittyminen tällä vuosikymmenellä on johtanut sen käytön lisääntymiseen myös muissa indikaatioissa kuin perinteisessä munatorvipäisessä lapsettomuudessa. Mikrohedelmöitys (perustuu koeputkihedelmoitykseen) on mullistanut miehestä johtuvan lapsettomuuden hoidon. Viime aikoina on keskusteltu siitä, kuuluuko lapsettomuuden hoito julkisiin varoin toteutettavaan hoitoon. Siteeraan tässä arkkiaatri Risto Pelkosta, joka totesi Kuopiossa gynekologiyhdistyksen päivillä pitämässään luennossa marraskuussa 1996, että terveys käsittää ihmisen fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin, johon kuuluu myös onnellisuus ja tyytyväisyys elämään. Lapseton pariskunta, joka hakee apua lapsettomuuteensa, ei ole onnellinen eikä tyytyväinen elämäänsä ja tämän parin hoito kuuluu julkisen terveydenhuollon piiriin. Lapset eivät saa olla vain rikkaiden etuoikeus.

Tuula-Anneli Penttilä
naistentautien ja synnytysten
erikoislääkäri